

Översiktsplan för landskaps- och naturvård vid Petalax åmynning

TONI ETHOLÉN | JAANA HÖGLUND

Översiktsplan för landskaps- och naturvård vid Petalax åmynning

TONI ETHOLÉN
JAANA HÖGLUND

RAPPORTER 106 | 2012

ÖVERSIKTSPLAN FÖR LANDSKAPS- OCH NATURVÅRD VID PETALAX ÅMYNNING

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

Ombrytning: Toni Etholén

Pärmbild: Jaana Höglund

Kartor: Toni Etholén och Jaana Höglund

Foton: s.8, 14: Jaana Höglund; s.8 (sydlig kärrensäppa), 10,20,23 Marko Pohjoismäki; s.16 Johanna Kullas; s. 21 Niina Pirttiniemi

ISBN 978-952-257-648-4 (PDF)

ISSN 2242-2846

ISSN 2242-2854 (webbpublikation)

URN:ISBN: 978-952-257-648-4

www.ely-centralen.fi/publikationer | www.doria.fi/ely-keskus

Innehåll

1 Inledning	1
2 Beskrivning av planeringsområdet	2
2.1 Läge	2
2.2 Områdets särdrag	2
2.3 Planläggnings- och planeringssituationen.....	3
2.4 Berggrunden och marken samt höjdförhållandena	3
2.5 Vattendragen	3
2.6 Arterna och skyddet.....	4
2.7 Värdefulla kulturobjekt	13
3 Vård av landsbygdens miljö	14
3.1 Skötsel av kulturlandskap	14
3.2 Vårdbiotoper	14
3.3 Främmande arter.....	17
3.4 Vattendrag	17
4 Skötselrekommendationer för planeringsobjekten	18
4.1 Nuvarande betesområden	18
4.2 Nya betesområden	19
4.3 Andra biologiska mångfaldsobjekt	20
4.4 Landskapsvyer, utsiktsplatser och friluftsleder	20
4.5 Främmande arter.....	21
5 Konsekvenser	22
5.1 Riskanalys	22
5.2 Konsekvenser för Natura-naturtyperna, direktivarterna och andra beaktansvärda arter.....	22
6 Finansieringsmöjligheter	25
6.1 Miljöstöd	25
6.2 Offentlig finansiering för vård av naturen och landskapet	26
6.3 Iståndsättning av byggnader	26
7 Mera information och länkar	26
8 Litteratur	27

1 Inledning

Denna översiktsplan för landskaps- och naturvården (MALU) är en del av det EU:s landsbygdsfond finansierade projektet Härkää sarvista – skötsel av naturen och landskapet genom betesdrift. Planen syftar till att främja landskapsvård på landsbygden och biologisk mångfald i landsbygds miljön samt förbättra vattendragens tillstånd. Målsättningen är att utarbeta förslag på restaurerings- och skötselåtgärder för naturtyper vars naturliga tillstånd försämrats eller som annars behöver skötsel samt för livsmiljöer för arter som blivit sällsynta. Eftersom det är fråga om en översiktsplan där potentiella skötselobjekt presenteras, är det helt frivilligt att följa skötselrekommendationerna.

Vid sidan av planeringen har projektet som målsättning att ordna skötsel av områden som är viktiga med tanke på naturskyddet och landskapligt värdefulla områden genom betesdrift. När betesdriften ordnas strävar man efter att engagera lokala jordbruksföretagare och föreningar. Man vill uppmuntra jordbrukarna att arbeta för att bevara landsbygds miljön. Dessutom vill man uppmuntra dem att söka specialmiljöstöd, i förhoppning om att den penningersättning som betalas för utfört arbete ska leda till en långsiktig och rätt skötsel.

Finlands Natura 2000-nätverk är en del av det naturskydds nätverk som omfattar hela Europeiska unionen, och vars syfte är att skydda naturtyper som blir mera sällsynta samt arters livsmiljöer och områden som är värdefulla med tanke på fågelbeståndet. Natura 2000-området Petalax åmynning är i synnerhet känt för sitt fågelbestånd, men på området har man noterat även andra betydelsefulla naturtyper och vårdbiotoper.

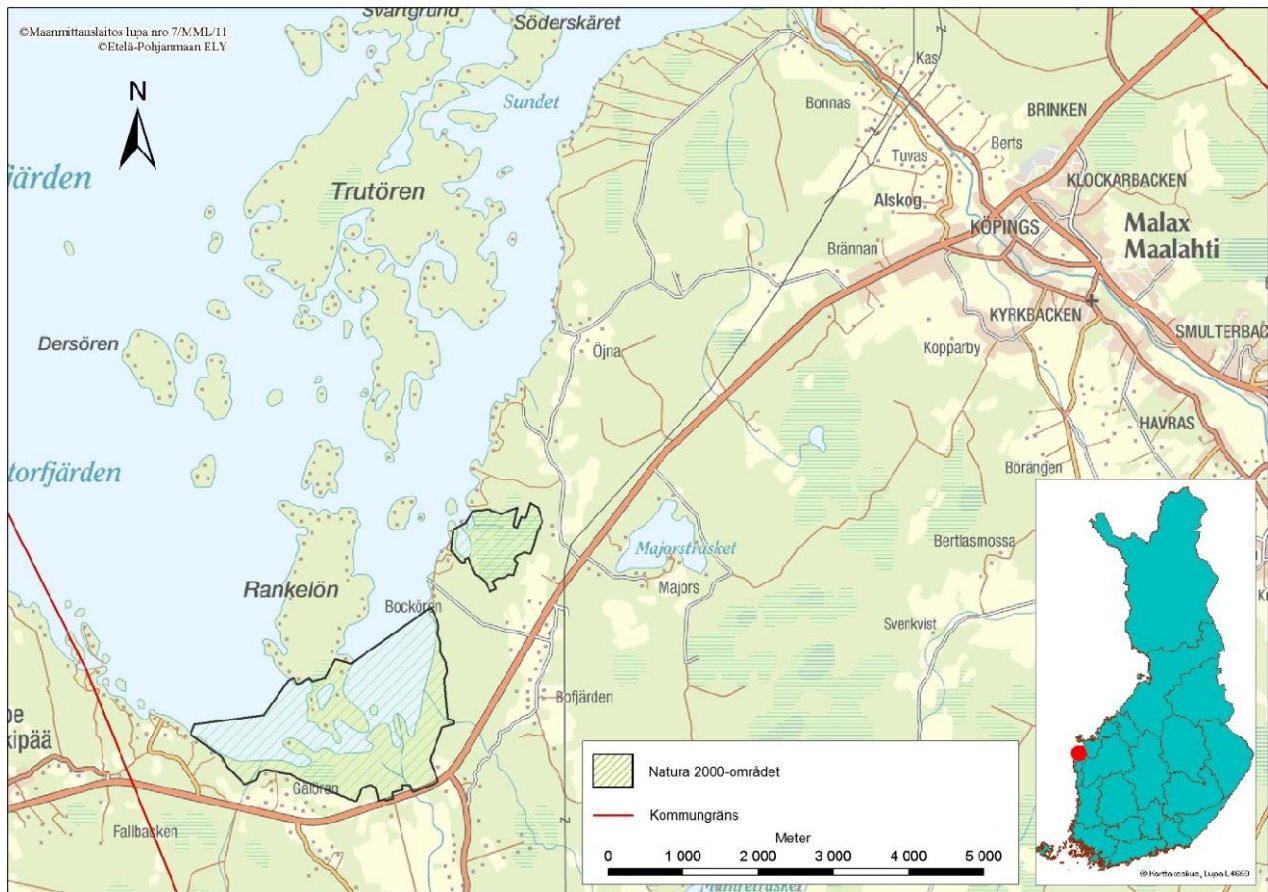
Enligt den översiktsplan för skötsel och användning av Natura 2000-områden som Västra Finlands miljöcentral (nuvarande närings-, trafik- och miljöcentralen) publicerade 2009 är Natura 2000-området Petalax åmynning i behov av planering vad gäller såväl vårdbiotoper som skötsel av hotade arters livsmiljöer. Skötseln av området bör följas upp och denna plan uppdateras senast år 2025.

Planen presenterades den 16.8.2012 på ett möte i Malax kommundgård till vilket kallats markägare, djurägare, kommunen och museiverket som direkt ansågs beröras av föreslagna åtgärder i planen. Malax kommun framförde en önskan om att få ge ett utlåtande på planen. Planen sändes på utlåtande till de markägare och intressenter som även kallats till informationsmötet. Utlåtandena sammanställdes som en bilaga till planen (bilaga 1).

2 Beskrivning av planeringsområdet

2.1 Läge

Natura 2000-området Petalax åmynning (FI0800054) ligger vid Bottniska vikens kust i Petalax ås mynningsområde ungefär tio kilometer från Malax kommuncentrum och trettio kilometer sydväst om Vasa stad. Till Naturaområdet hör också Öfjärden som ligger ungefär tre kilometer nordost om åmynningen och som består av en flada och en liten glosjö som håller på att växa igen (Karta 1).

Karta 1. Natura 2000-området Petalax åmynnings läge.

Petalax å mynnar ut i en havsvik som öppnar sig mot norr. I mitten av viken ligger Rankelön, som är ungefär tre kilometer lång och en kilometer bred. På grund av landhöjningen och det finfördelade jordmaterial som ån för med sig håller det på att bildas en landförbindelse mellan ön och fastlandet. Södra delen av Rankelön hör till Naturaområdet Petalax åmynning. Havsviken utgör en del av Kvarkens steniga och öriska havsområde.

På fastlandet gränsar Naturaområdet i öster till ekonomiskogar, i söder till Västra Slätans åkerfält och regionväg nr 673 som genomkorsar detta område, samt i väster till Vägvikens hamnplats och kommunens rekreationsområde.

2.2 Områdets särdrag

Arealen av Natura 2000-området Petalax åmynning är 543 ha, varav ungefär 350 ha kan definieras som landområde och 193 ha som vattenområde. Området förändras på grund av landhöjningen, som är 7 - 8 mm per år.

Enligt indelningen i landskapsområden ligger området i Österbotten, närmare bestämt i Södra Österbottens kustregion. Till Petalax åmynningsområde hör vidsträckta sandbottnade strandängar, grunda vattenområden samt rätt så breda områden med sävväxtlighet mellan det öppna vattenområdet och vassväxtligheten. Traditionellt

skärgårdsbete idkades på området ända fram till 1960-talet. Betesdjuren utgjordes av kor, får och hästar. Strandängarna blev vassbevuxna under de senaste årtiondena efter att slåttern och betesdriften upphörde, men de har delvis återhämtat sig då skötseln fortgått. Också vidsträckta och sammanhängande lövträdsdominerade primärskogar är typiska för området.

Petalax ås mynningsområde är mycket grunt, vilket gör att variationer i havsvattenståndet har stor inverkan på mynningsområdet. Vid lågvatten kommer vidsträckta slamområden fram på stränderna, vilka utgör viktiga matställen för flera fågelkategorier, i synnerhet vadare.

2.3 Planläggnings- och planeringssituationen

Arbetsgruppen för väg till Rankelön har ansökt om vägförrättning för en vinterväg till Rankelön, för att vintertid möjliggöra virkestransport från ön till fastlandet. Detta efter att högsta I strandgeneralplanen för Malax (fastställd av kommunstyrelsen 18.9.1995 och av Västra Finlands miljöcentral 27.5.1998) har en stor del av Petalax åmynningsområde angetts som ett naturskyddsområde som ska skyddas i enlighet med naturvårdslagen (planbeteckning SL).

I Österbottens landskapsplan, som miljöministeriet fastställt 21.12.2010, har området angetts som ett naturskyddsområde som inrättats i enlighet med skyddsprogrammet för fågelvatten (planbeteckning SL3). På området gäller byggningskränkning enligt 33 § i markanvändnings- och bygglagen. Enligt bestämmelserna i landskapsplanen ska speciell uppmärksamhet fästas vid att bevara och trygga områdets naturvärden samt undvika sådana åtgärder som äventyrar de värden för vilka området bildats eller är avsett att bildas till ett naturskyddsområde. Också hela Natura 2000-området Petalax åmynningsområde har angetts i landskapsplanen.

Båthamnarna som finns i närheten av Petalax åmynningsområde, Bockören, Vägrik och Gålören, har i landskapsplanen angetts som område som är värdefullt för landskapet eller regionen med tanke på kulturmiljön eller landskapsvärden. En stor del av åmynningsområdet hör i landskapsplanen till Molpe-Bergö utvecklingsområde för turism och rekreation (planbeteckning mv-8). I landskapsplanen har reserverats en riktgivande friluftsled som går genom Natura 2000-området, vars noggrannare planering och utmärkning bör ske i samarbete med markägare och myndigheter. Vid planeringen av friluftsleden bör miljövärdena beaktas.

Förvaltningsdomstolen i sitt beslut 12.12.2007 hade förkastat sökandenas besvär gällande bestående sommarväg, som alltså inte kunde byggas genom området. Förrättningsmännen beviljade rätten för vinterväg, men Vasa tingsrätt upphävde förrättningsmännens beslut i sin dom 14.6.2012 (nr 4714) och återförvisade ärendet till ny behandling.

I närheten av Petalax åmynningsområde, ungefär 600 meter mot nordost från Öfjärden, har EPV Vindkraft Ab planerat Malax Sidlandets vindkraftspark, där högst 29 vindkraftverk ska byggas på ett cirka 1150 ha stort område. Förfarande vid miljökonsekvensbedömning angående projektet pågår, i anknytning till detta kommer man också att göra en Natura-konsekvensbedömning enligt 65 § i naturvårdslagen.

2.4 Berggrunden och marken samt höjdförhållandena

Största delen av områdets berggrund, som uppkommit för 1880 miljoner år sedan, utgörs av glimmergnejs och glimmerskiffer där också granit förekommer (GTK 1997). Marken i åmynningsområdet består främst av finfördelad gyttjelera, finmo eller finmaterial-morän som bildats av sediment som ån fört med sig (GTK 2012). Petalax åmynningsområde är på grund av landhöjningen ungt, i geologiskt tidsperspektiv land som nyligen höjt sig ur havet. På grund av landhöjningen är också områdets strandlinje stadd i ständig förändring. Naturaområdets högsta punkt ligger 4,1 meter ovanför havsytans medelnivå. I medeltal är området låglänt, endast 0,5 meter över havsytan.

2.5 Vattendragen

Petalax ås avrinningsområde är 92 km² och ån är cirka 15 km lång. Dess högvattenflöde har varit 15 m³/s och medelflödet är 0,8 m³/s (Bredgård m.fl. 2011). Vattnet i Petalax å är ofta brunt och lätt surt eller neutralt och när-

ingsnivån är hög, vilket är typiskt för eutrofierade vatten. Försurningen hänför sig till den sura belastningen från de dikade alunjordarna som är typiska för Bottniska vikens kust.

Eutrofieringen är en följd av den kraftiga diffusa belastningen från avrinningsområdet. (Västra Finlands miljöcentral 2002).

De vattendrag som mynnar ut i Naturaområdet är västerifrån Strömsbäcken, Petalax å västra mynningsarm och Petalax å östra mynningsarm samt Strömbäcken. Strömsbäcken längst i väster har endast begränsad fiskeri-ekonomisk betydelse och är tidvis uttorkad, medan Petalax ås mynningsarmar båda har betydelse för fisken och fiskens vandring upp i Petalax å. Strömbäcken leder från sjöarna Dersträsk (eller Mamreträsket) och Stenträsket och bäckens mynningsområde är ett viktigt lekområde för fisken.

Petalax å rensades i början av 1970-talet. Uppgrävd jord från åmynningen samlades då ihop till en vall på stränderna. Vintern 2012 röjdes träd på vallarna, på initiativ av dikningsbolaget. I området har funnits fyra utlopps-diken för torrläggning av skogsmarken ovanför Natura området. Utloppsdikena rensas och upprätthålls av ett dikningsbolag. På vintern 2012 grävdes även ett ny utlopp, som förenar och leder Hästhadikets och Långviksdikets vattnen till Gålörens hamnbassäng.

2.6 Arterna och skyddet

Utgångspunkt för skyddet av den biologiska mångfalden kan anses vara skyddet av olika naturtyper och arter. Att bevara naturtyperna är ofta det enda och på lång sikt bästa sättet att skydda också de arter som lever där. Europeiska unionens naturskyddsdirektiv, det vill säga de så kallade fågel- och habitatdirektiven, anger vilka naturtyper och arter som ska skyddas samt utgör Europeiska unionens centrala naturskyddslagstiftning. Dessa direktiv har också i tillämpliga delar tagits in i finsk lagstiftning (Naturvårdslagen 20.12.1996/1096).

Habitatdirektivet gäller vilda djur och växter samt naturtyper. Direktivets allmänna målsättning är att uppnå och bevara en gynnsam nivå på skyddet av vissa arter och naturtyper. Arten måste på lång sikt finnas kvar i sin naturliga miljö, och dess naturliga utbredningsområde får inte minskas. Ytterligare ska det finnas tillräckligt med livsmiljöer för arten, så att bevarande av beståndet tryggas på lång sikt.

Fågeldirektivet gäller vilda fåglar i Europa. Direktivets allmänna målsättning är att upprätthålla vissa fågelbestånd på en sådan nivå som motsvarar de ekologiska, vetenskapliga och kulturella kraven.

I bilagorna till både habitat- och fågeldirektivet uppräknas naturtyper samt djur- och växtarter av gemenskapsintresse. Bilaga II till habitatdirektivet samt bilaga I till fågeldirektivet innehåller arter av gemenskapsintresse för vilkas skydd man ska anvisa särskilda bevarandeområden (Natura 2000-nätverket). Arterna i bilaga IV till habitatdirektivet kräver noggrant skydd; det är till exempel förbjudet att skada eller förstöra deras parnings- och rastplatser.

Fågel- och habitatdirektivets artbilagor har i första hand utarbetats på basis av mellaneuropeiska skyddsbehov. I bilagorna saknas därför största delen av de hotade arterna i Finland.

Både Petalax åmynning och Öfjärden hör till det nationella programmet för skydd av fågelrika sjöar och havsvikar (LVO100218). Petalax åmynning hör också till den lista över viktiga fågelområden i Finland som utarbetats av Finlands miljöcentral och fågelföreningen Bird Life (Finnish Important Bird Areas, FINIBA). Dessa är med tanke på naturskyddet viktiga häcknings- och samlingsområden för hotade och hänsyns-krävande fågelarter samt sådana fågelarter som Finland har ett internationellt ansvar för att bevara (Leivo m.fl. 2001).

Av Natura 2000-området Petalax åmynning har 39,7 ha skyddats som privat skyddsområde och 67,8 ha som statliga av Fortstyrelsen reserverade områden för naturskydd (karta 2).

Karta 2. Natura 2000-området Petalax åmynning, skyddsområden samt det område som omfattas av skyddsprogrammet för fågelrika vatten.

2.6.1 Växtlighetens allmänna egenskaper

Landskapet på Petalax åmynningsområde domineras av vidsträckta vassbestånd (*Phragmites australis*). Mellan strandlinjen och vassbeståndet finns ett sävbälte vars bredd varierar och där blåsäv (*Schoenoplectus tabernaemontani*) och ställvis säv (*S. Lacustris*) utgör de dominerande arterna. Förutom dessa arter finns ställvis också rikliga bredkaveldunbestånd (*Typha latifolia*) (Veijalainen 1996).

Också vidsträckta sammanhängande strandskogszoner är typiska för området. Största delen av skogarna är frodiga lövskogs- och blandskogslundar som är i nästan naturligt tillstånd. Också några små granskogar hittas på området.

2.6.2 Natura naturtyper

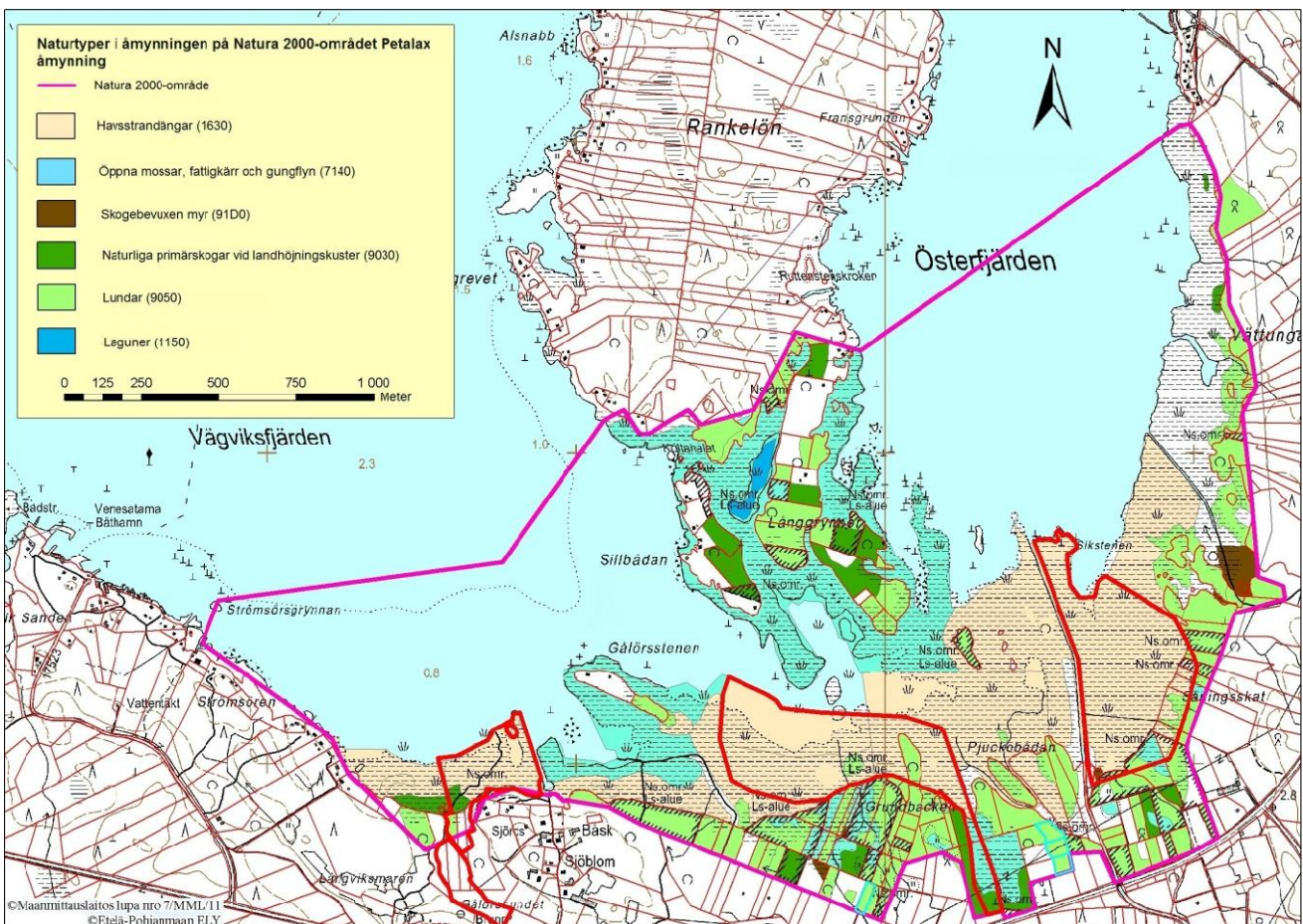
Naturtyperna på Natura 2000-området Petalax åmynning har för första gången definierats i Västra Finlands miljöcentrals fältinventeringar 1996. I juni-september 2010 utfördes på Forststyrelsens uppdrag en uppdatering av inventeringen av naturtyper. På området avgränsades sex naturtyper som finns i bilaga I till habitatdirektivet, av vilka fyra hör till de prioriterade naturtyperna (tabell 1).

Tabell 1. Naturtyper enligt bilaga I till habitatdirektivet, deras areal samt andel av hela Natura 2000-området Petalax åmynning. * = prioriterad naturtyp (Forststyrelsen 2010)

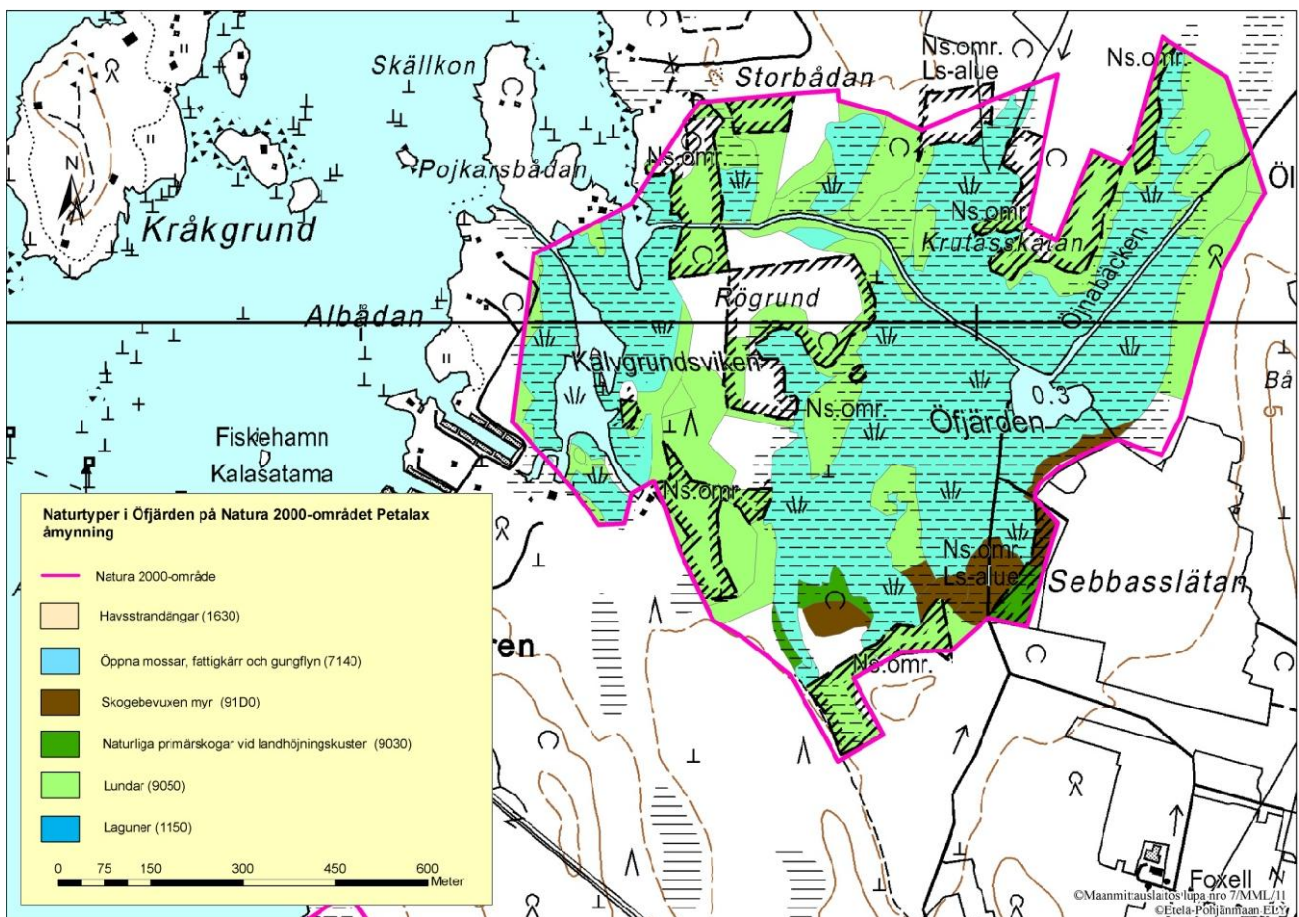
Natura 2000 naturtyper	Kod	Area ha	Delens storlek i förhållande till helheten	Representativitet ¹
Havsstrandängar *	1630	91,3	16,8 %	3 - 4
Öppna mossar, fattigkärr och gungflyn	7140	90,0	16,6 %	1 - 2
Skogbevuxen myr *	91D0	4,5	0,8 %	2 - 3
Naturliga primärskogar vid landhöjningskuster *	9030	13,6	2,5 %	2 - 3
Boreala lundar	9050	89,2	16,4 %	2 - 3
Kustnära laguner *	1150	1,2	0,2 %	2

1. Klassificering av representativitet: 1 = utmärkt, 2 = god, 3 = betydande (försvagad), 4 = ej betydande

I samband med inventeringarna definieras också huruvida naturtyperna är i naturligt tillstånd och hur representativa de är, vilket bedöms på skalan utmärkt, god, betydande (försvagad) och ej betydande. Hur naturtyperna förekommer i Petalax åmynning presenteras på kartorna 3 och 4.

Karta 3. Naturtyper enligt bilaga I till habitatdirektivet och deras förekomst i åmynningen. De med röd linje avgränsade områdena är nuvarande betesområden.

Karta 4. Naturtyper på Natura 2000-området Petalax åmynning, Öfjärden.

Boreala strandängar vid Östersjön (1630)

Strandängar är en lågbevuxen, ört- och gräsdominerad samt nästan träd- och busklös naturtypskategori. De ligger i zonen mellan den högsta och lägsta strandlinjen. Hur stranden sluttar påverkar därmed havsstrandängens bredd; på en strand som sluttar svagt sträcker ängen sig längre från strandlinjen. Strandängarna hålls för sin del öppna genom variationen i havsvattenståndet, vågorna och isen (Raunio m.fl. 2008).

År 1981 nämns fortfarande i det nationella skyddsprogrammet för fågelrika vatten vidsträckt sandiga strandängar som en kännetecknande egenskap för Petalax åmynningsområde. Då betesdriften upphört har ängarna täckts med vassbestånd och 1996 fann man endast små fläckar av strandängar bland vassbeståndet (Veijalainen 1996). I fältinventeringarna 1996 uppskattade man att strandängarna täckte ungefär 5 %, det vill säga ungefär 27 ha.

År 1999 påbörjades skötseln på nytt genom slåtter av växtlighet på ett ca 7 ha stort område. De första djuren hölls på bete vid Petalax åmynning år 2005 och på 2010-talet har man skött de vassbevuxna strandängarna och skogsbetena genom att hålla djur på bete på ett ungefär 50 ha stort område. I naturtypinventeringen 2010 definierades ett område på 91,3 ha som strandäng, det vill säga 16,8 % av den totala arealen. I och med att vassen växer är havsstrandängarnas representativitet dock allmänt taget fortfarande svag.

Öppna svagt välvda mossar, fattigkärr, intermediära kärr och gungflyn (7140)

Denna naturtyp innefattar en ganska riklig mängd myrar av olika typer. I Petalax åmynning förekommer starrområdet mellan vatten- och landområdena, där det växer vit- och brunmossa. Till dessa sankmarksområden hör också vatten- och strandvegetationssamhällen. På de svagt sluttande landhöjningsstränderna syns havets påverkan i form av översvämningar och mader.

Skogsgraderna är ständigt under ytvattnets påverkan och översvämmas regelbundet. De är fuktiga eller blöta trädbevuxna våtmarker, där det bildas torv även om torvlagret ofta är tunt (Airaksinen & Karttunen 2001). I Petalax åmynning stöter man på vassiga mader, som bildats i de fuktiga sänkorna mellan primärskogarna och där smält- och regnvatten samlas (Hellström & Riska 2011). En typisk växtart i maderna är vass, men ibland förekommer

Vid Petalax åmynning förekommer vidsträckta låglänta havsstrandängar. För att bekämpa vassen har bete inletts i en del av området. Lågväxta strandängar är viktiga för såväl rastande som häckande fåglar. Den starkt hotade sydliga kärnsnäppan har tidigare häckat i området.

också olika typer av gräs och örter, så som topplösa (*Lysimachia thysiflora*), besksöta (*Solanum dulcamara*) och brunrör (*Calamagrostis purpurea*).

Strandmyrarna är upp till ytan försumpade, gungande och på vattenytan flytande blöta myrar i vattendrag (Airaksinen & Karttunen 2001). Glosjön Öfjärden i den nordöstra delen av Naturaområdet representerar ett typiskt vattenområde som håller på att växa igen och där det finns strandmyrar.

Öppna svagt välvda mossar, fattigkärr, intermediära kärr och gungflyn finns på 90,0 ha, det vill säga 16,6 % av Naturaområdets totala areal. Denna naturtyps representativitet i Petalax åmynningsområde är huvudsakligen utmärkt eller god, bortsett från madområdena som utgör ungefär 1,5 ha av planeringsområdet i dess södra del, representativiteten för denna är ej betydande. Inom de figurer som avgränsats som mader vid Rankelöns sydspets finns även mindre fragment av strandängar

Skogbevuxen myr (91D0)

Denna naturtyp syftar på barr- och lövträdsskogar som växer på fuktiga eller blöta torvmarker och där vattenytan ständigt är hög (Airaksinen & Karttunen 2001). Man definierade 4,5 ha, det vill säga 0,83 % av Naturaområdets totala areal som dylika områden. Representativiteten för skogbevuxen myr varierar mellan god och betydande.

Naturliga primärskogar i landhöjningskust (9030)

Som följd av landhöjningen blottläggs nytt land där det börjar förekomma växtlighet, det vill säga primärsucces-sion, i Petalax åmynning. Denna succession fortsätter från strandvegetation mot inlandets normala boreala barrskogsvegetation. Karaktäristiska drag för landhöjningskusten är primärsucces-sionens olika stadier från strandbuskage till skogar i klimaxstadiet.

Runt hela Petalax åmynningsområde löper en skogsklädd strandzon av varierande bredd. Strandbuskagezonen är mycket anspråkslös, eftersom strandängen direkt övergår i strandskog på största delen av mynningsområdet. Den dominerande arten i skogen är gråal (*Alnus incana*), men ställvis finns också rikligt med klibbal (*Alnus glutinosa*). Andra typiska arter i ung strandskog är rönn (*Sorbus aucuparia*) och hägg (*Prunus padus*).

Längre bort från havet där jordmånen är kargare och påverkan från havet är mindre dominerar granen (*Picea abies*) och utgör den dominerande arten i blandskogsområdena. På Naturaområdet Petalax åmynning förekommer några små granskogar i klimaxstadiet. De är mycket tätbevuxna och skuggar effektivt fält- och bottenkiktet. På dessa områden täcks marken av ett sammanhängande skikt av mossa, där det i första hand växer endast ekorrhör (*Maianthemum bifolium*) samt ställvis harsyra (*Oxalis acetosella*) (Veijalainen 1996).

Vid inventeringen 2010 definierades en areal på 103 ha som primärsuccessionsskog, varav ungefär 89,2 var fennoskandiska örtrika skogar med gran (9050). Representativiteten för denna naturtyp på planeringsområdet är huvudsakligen mellan god och betydande, men på området, i Rankelöns södra del, förekommer också vissa primär-successionsskogar vars representativitet är ej betydande.

Boreala lundar (9050)

Kännetecknande drag för Petalax åmynnings strandskogszon är strandlundområdena i nästan naturligt tillstånd där dominerande arter förutom strandskogarnas lövträd som redan nämnts, är älggräs (*Filipendula ulmaria*), stenhallon (*Rubus saxatilis*), rödblåra (*Silene dioica*), brännässla (*Urtica dioica*), hallon (*Rubus idaeus*), lundstjärnblomma (*Stellaria nemorum*), kärviol (*Viola palustris*) och topplösa (*Lysimachia thyrsoiflora*) (Veijalainen 1996).

Representativiteten för de boreala lundarna i Petalax åmynningsområde är huvudsakligen mellan god och betydande, men på området förekommer också lundområden vars representativitet är utmärkt.

Kustnära laguner (flador, glon och lagunartade vikar) (1150)

Flador och glon är små och grunda, tydligt avgränsade vattenbassänger, som alltså har kontakt med havet eller som nyligen avsnörts från havet. En glosjö är en sjö som utvecklats ur ett glo och som redan både hydrologiskt och biologiskt avsnörts från havet och således skiljer sig från fladorna och glona som nämns ovan.

Det glo som ligger i Rankelöns södra del har en areal på 1,2 ha och representativiteten är god. Fladan och glon som finns på Öfjärdens område utgör inte representativa exempel på sin naturtyp, bland annat på grund av diken som grävts till dem.

2.6.3 Hotade och beaktansvärda växtarter

I naturtypsinventeringarna i Petalax åmynningsområde har man inte antecknat någon egentlig information om växtarter. På området har ändå gjorts småskaligare kartläggningar av växtarter, där man ändå inte stött på växtarter som skulle vara hotade på riksomfattande eller regional nivå. Vad gäller hänsynskrävande arter har på området observerats bl.a. brunstarr (*Carex acutiformis*), som är en sydlig art, men varav ett fåtal också påträffas vid Österbottens kust (Järvinen 2004).

2.6.4 Fågelbeståndet

Petalax åmynning ligger på ruten för de flyttfåglar som följer kusten och är en av Kvarkenområdets mest betydelsefulla fågelobjekt. På våren då havsvattenståndet är lågt lockar strandslammet som kommit fram i synnerhet sjöfåglar och vadare. Också rovfåglar och tättingar som flyttar följer kustlinjen, vilket innebär att Petalax åmynning utgör en viktig rastplats under flyttningen också för dessa fågelkategorier.

Under den huvudsakliga flyttperioden har som bäst över 500 vadare och över 1000 sjöfågelindivider regelbundet rastat i Petalax åmynningsområde (Veijalainen 1996, Turnstone Nature 2003). På basis av dessa siffror hör Petalax åmynning åtminstone till de på riksnivå värdefulla rastplatserna för flyttfåglar. Under bra fågelvårar kan antalet flyttfåglar vara så stort att området också skulle uppfylla kriterierna för en internationellt värdefull rastplats för flyttfåglar (Veijalainen 1996).

Häckfågelbeståndet i Petalax åmynning har följts upp varje år sedan 1980-talet. Skötselåtgärderna som inleddes på området år 1999 har gjort att områdets häckfågelbestånd blivit betydligt större och mångsidigare. I synnerhet antalet häckande vadare har ökat, då man jämför med situationen i slutet av 1990-talet (Pohjoismäki 2009).

2.6.4.1 Hotade och beaktansvärda fågelarter

I Petalax åmynning träffar man på nästan 40 sådana fågelarter som i Finland är hotade eller hänsynskrävande (tabell 2). En del av de arter som är sårbara eller hänsynskrävande på riksnivå är också hotade på regional nivå.

Av de på riksomfattande eller regional nivå hotade fågelarterna är femton arter sådana som regelbundet häckar på området. Åmynningsområdet är också en viktig rastplats under flyttningen för alla hotade sjöfåglar och vadare som häckar på området. I Petalax åmynningsområde iaktas dessutom varje år fågelarter som är hotade och sällsynta i Finland (bl.a. Turnstone Nature 2003, Veijalainen 1996).

Av de hotade fågelarter som påträffas i Petalax åmynningsområde är den kanske mest betydande sydlig kärrensnäppa (*Calidris alpina schinzii*), som i Finland klassas som ytterst hotad (Rassi m.fl. 2010). Man uppskattar att det finns 60 - 65 par av sydlig kärrensnäppa i Finland (Pohjoismäki 2011).

Inom närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbottens (ELY-centralen) område har Petalax åmynning varit det bästa häckningsområdet för sydlig kärrensnäppa. Lukkarinen (opublicerad) observerade under 1980-talets slut den sydliga kärrensnäppans revir i Petalax åmynning. Under denna tid häckade 5 - 8 fågelpar på området. År 1999 påträffades fortfarande två par av sydlig kärrensnäppa på området. Den sista bekräftade häckningen skedde 2001. Dock förstördes det sydliga kärrensnäppsboet, som hittades vid vårräkningen senare under försommaren på grund av att havsvattnet steg. År 2002 påträffades på området en hane som höll på med parningslek, men det kunde inte bekräftas att arten häckade (Pohjoismäki 2004 - 2011).

Man uppskattar att den sydliga kärrensnäppans tillbakagång i Petalax åmynning beror på den kraftiga igenväxningen av stränderna och på att öppna områden växt igen då betesdriften upphört.

Bilaga 1 till fågeldirektivet om skydd av vilda fåglar anger vilka arter som är viktiga ur Europeiska gemenskapens synpunkt och som ska skyddas med särskilda bevarandeområden (nätverket Natura 2000). Motsvarande skyddsområden ska också inrättas för regelbundet förekommande flyttfåglar, i synnerhet när det gäller våtmarksarter. Av arterna i bilaga I till fågeldirektivet har man i Finland träffat på 60 st. Enligt Natura 2000-databasen påträffas 27 av dessa fågelarter i Petalax åmynning.

Stora delar av strandområdet har vuxit igen med vass.

Tabell 2 (sida 11 och 12). Fågelarter som är hotade och hänsynskrävande på riksomfattande och regional nivå samt arter som ingår i fågeldirektivet (bilaga1) och deras förekomst på området. (Pohjoismäki 2004 - 2012, Turnstone Nature 2003, Veijalainen 1996, Hotklassificeringen enligt . Rassi m.fl. 2010)

Häckande arter	Nationell och regional hotklass	Direktivart
<i>Actitis hypoleucos</i> drillsnäppa	nära hotad (NT)	
<i>Anas acuta</i> stjärtand	sårbar (VU)	
<i>Anas querquedula</i> årta	sårbar (VU)	
<i>Anthus pratensis</i> ängspiplärka	nära hotad (NT)	
<i>Aythya fuligula</i> vigg	sårbar (VU)	
<i>Botaurus stellaris</i> rördrom	-	x
<i>Carpodacus erythrinus</i> rosenfink	nära hotad (NT)	
<i>Cygnus cygnus</i> sångsvan	-	x
<i>Gallinago gallinago</i> enkelbeckasin	regionalt hotad (RT)	
<i>Grus grus</i> trana	-	x
<i>Mergus merganser</i> storskrake	nära hotad (NT)	
<i>Mergus serrator</i> småskrake	nära hotad (NT)	
<i>Motacilla flava</i> gulärta	sårbar (VU) regionalt hotad (RT)	
<i>Phylloscopus sibilatrix</i> grönsångare	nära hotad (NT)	
<i>Porzana porzana</i> småfläckig sumphöna	-	x
<i>Sterna hirundo</i> fisktärna	-	x
<i>Sterna paradisaea</i> silvertärna	-	x
<i>Tetrao tetrix</i> orre	-	x
<i>Tetrastes bonasia</i> järpe	-	x
<i>Tringa glareola</i> grönbena	-	x
<i>Tringa totanus</i> rödbena	nära hotad (NT)	

Arter som häckat i området tidigare	Nationell och regional hotklass	Direktivart
<i>Aythya marila</i> bergand	starkt hotad (EN)	
<i>Calidris alpina schinzii</i> sydlig kärrsnäppa	akut hotad (CR)	x
<i>Circus aeruginosus</i> brun kärrhök	-	x
<i>Dryocopus martius</i> spillkråka	-	x
<i>Haliaeetus albicilla</i> havsörn	sårbar (VU)	x
<i>Lanius collurio</i> törnskata	regionalt hotad (RT)	x
<i>Larus ridibundus</i> skrattmå	nära hotad (NT)	
<i>Melanitta fusca</i> svärta	nära hotad (NT)	
<i>Panurus biarmicus</i> skäggmes	nära hotad (NT)	
<i>Philomachus pugnax</i> brushane	starkt hotad (EN)	x
<i>Podiceps auritus</i> svarthakedopping	sårbar (VU)	x
Rastande arter	Nationell och regional hotklass	Direktivart
<i>Anser fabalis</i> sädgås	nära hotad (NT)	
<i>Branta leucopsis</i> vitkindad gås	-	x
<i>Bubo bubo</i> berguv	-	x
<i>Calidris temminckii</i> mosnäppa	sårbar (VU)	
<i>Charadrius hiaticula</i> större strandpipare	nära hotad (NT) regionalt hotad (RT)	
<i>Circus cyaneus</i> blå kärrhök	sårbar (VU) regionalt hotad (RT)	x
<i>Larus fuscus</i> silltrut	sårbar (VU)	
<i>Limosa limosa</i> rödspov	starkt hotad (EN)	
<i>Luscinia svecica</i> blåhake	nära hotad (NT)	x
<i>Pandion haliaetus</i> fiskgjuse	nära hotad (NT)	x
<i>Phalaropus lobatus</i> smalnäbbad simsnäppa	sårbar (VU)	x
<i>Tadorna tadorna</i> gravand	sårbar (VU)	

2.6.5 Hotade och beaktansvärda däggdjur

Det har inte gjorts någon systematisk kartläggning av däggdjuren i Petalax åmynning, men man antar här förekommer beaktansvärda arter såsom flygekorre (*Pteromys volans*), utter (*Lutra lutra*), lodjur (*Lynx lynx*) och olika fladdermusarter (Turnstone Nature 1999). Med tanke på fågelbeståndet är dessutom minken (*Neovison vison*) och mårddunden (*Nyctereutes procyonoides*) betydande främmande rovdjur på området.

Flygekorren är enligt rapporten om hotade arter från 2010 en sårbar (VU) däggdjursart. Den hör också till de arter av gemenskapsintresse som nämns i bilaga II och IV till habitatdirektivet som gäller skydd av vilda arter. För de arter som nämns i bilaga II ska medlemsländerna anvisa särskilda bevarandeområden. Flygekorren nämns också i motiveringen till skyddet av Natura 2000-området Petalax åmynning.

De lövträdsdominerade lundarna och grova grandungar som finns i Petalax åmynning utgör lämpliga livsmiljöer för flygekorren. På området har flygekorrar observerats i synnerhet i södra delens grandungar som är i en senare successionsfas.

Uttern hör till de hänsynskrävande (NT) däggdjuren i Finland. Också uttern nämns i bilaga II och IV till habitatdirektivet. Petalax å och havsstränderna utgör potentiell livsmiljö för uttern.

I den senaste rapporten om hotade arter i Finland anses lodjuret som en sårbar (VU) art. Också lodjuret hör till de arter som nämns i bilaga II och IV i habitatdirektivet. Finland har ändå getts tillstånd att avvika från kravet på att särskilda bevarandeområden ska anvisas för arterna när det gäller lodjuret, björnen, vargen, europabävern och sex fiskarter som nämns i bilaga II. Kvarkens kust har under hela 2000-talet utgjort det område som har det starkaste lodjursbeståndet i Västra Finland (VFFI 2011).

Alla fladdermusarter som påträffas i Finland är fridlysta med stöd av naturvårdslagen och hör enligt bilaga IV till habitatdirektivet till de strikt skyddade arterna. Dessutom har Finland anslutit sig till överenskommelsen om skydd av fladdermöss i Europa (EUROBATS), som förpliktar de länder som anslutit sig att skydda viktiga parnings-, övervintrings- och daggömställen för fladdermöss samt att i skyddsbesluten beakta för fladdermössen viktiga födoområden (Statsfördrag 943/1999). Man antar att Bottniska vikens kust utgör en viktig rutt för fladdermössen under flyttningssäsongen (Vasko Ville, muntlig information januari 2012). Strandområdena i Petalax åmynning lämpar sig väl som födoområden för flera fladdermusarter (Turnstone Nature 1999).

Minken och mårddunden är främmande rovdjur som inte hör till den finska naturen, och på grund av människors verksamhet har de spritt sig över nästan hela landet. I synnerhet under häckningstiden är fågelrika våtmarker känsliga för störningar och de främmande rovdjuren kan på ett betydande sätt påverka hur väl markhäckande fåglar lyckas med häckningen (Mikkola 2011). Se också kapitel 3.2.3 Främmande arter.

2.6.6 Andra hotade och beaktansvärda arter

I Petalax åmynning har man av de beaktansvärda groddarterna träffat på åkergrodan (*Rana arvalis*), som nämns i bilaga IV till habitatdirektivet.

2.7 Värdefulla kulturobjekt

Petalax åmynning har redan på 1700-talet använts som betesmark för byns får och hästar. På området har funnits bl.a. tre fåbodar som senare har försvunnit men platserna för dem kan ännu hittas i terrängen. (Bonn 1998).

I den nordöstra delen av Petalax åmynning, vid Öfjärden, ligger Bockören som är en av Österbottens största båthamnar. I Bockören fanns Svenska kronans varv på 1680-talet. I väster gränsar planeringsområdet till Gålörens och Vägvikens hamnplatser. Hamnarnas betydelse som kulturhistoriska objekt är erkänd och i landskapsplanen har de angetts som områden som är värdefulla för landskapet eller regionen med tanke på kulturmiljön eller landskapsvården.

”Släton” är en tidigare hamn som inte längre används. Ett gammalt båthus syns ännu från landsvägsbron. Som minne av sälfångsten i Bottniska viken finns på Natura 2000-området Petalax åmynning även en gammal sälhamnsplats.

3 Vård av landsbygdens miljö

Skyddet av biologisk mångfald kan även förutsätta att människans aktiviteter på ett område fortsätter eller att de främjas. Till exempel skötseln av vårdbiotoper måste vara fortlöpande för att förhindra att områdena växer igen.

Då man planerar skötseln av ett objekt som finns på ett Natura 2000-område lönar det sig att kontakta den lokala närings-, trafik- och miljöcentralens experter.

3.1 Skötsel av kulturlandskap

Petalax åmynningsområde gränsar i söder till Västra Slätans åkerfält och i Gålören finns traditionell landsbygdsmiljö med såväl gamla som nyare gårdar. Det är viktigt att värna om den öppna landsbygden och förhindra för kraftig igenväxning. Det traditionella landskapet med öppna åkerfält, delvis öppna gårdsmiljöer och skogar skapar variation i naturen och livsmiljöer, samtidigt som det bildar ett värdefullt och attraktivt landskap som höjer trivselen och rekreationsvärdena på landsbygden.

3.2 Vårdbiotoper

Vårdbiotoper är naturtyper som uppkommit i samband med traditionell boskapsskötsel, till exempel fält, ängar, skogsbeten, hagar och lövängar. I Petalax åmynning är strandängarna en betydande vårdbiotop som dominerar landskapet, de har tidigare använts för såväl slåtter som betesdrift.

Innan det blev vanligt att använda konstgödsel hade man nötkreatur delvis på grund av gödseln som de producerade. Under den knappa vinterutfodringen gick korna "i sin", det vill säga producerade ingen mjölk. Boskapen hölls ändå vid liv under vintern med halm som samlats under tröskningen, hö och ogräs som samlats från impediment samt säv och vass som slagits på stränderna. Under vintern användes också lövkärvar som mat för boskapen. Under våren breddes gödseln som samlats i ladugårdarna ut på åkrarna och boskapen släpptes ut på bete på områden som inte var så viktiga för sädesodlingen, såsom skogar, impediment och stränder. På dessa områden utvecklades som följd av betesdriften och slåttern en egenartad naturtyp, vars förekomst var störst under 1800-talets slut.

Strandbete har upptagits vid Gålören.

Antalet vårdbiotoper har sjunkit till endast en bråkdel på drygt hundra år. I synnerhet sedan 1950-talet har jordbrukets mekanisering, konstgödsel samt förändringar i boskapsskötseln och markanvändningen minskat vårdbiotopernas antal (Raunio m.fl. 2008). Då slåtter och betesdriften upphört har stora och skuggande växtarter tagit över vårdbiotopernas vegetation, dessa arter drar nytta av den stigande närings-mängden i marken.

Den ytterst hotade sydliga kärrsnäppan som har förekommit i *Petalax* åmynning är ett exempel på en art som drar nytta av skötseln av vårdbiotoper. Betesdrift på strandängarna håller ängarna lågbevuxna och som lämpliga områden för föda och häckning för såväl den sydliga kärrsnäppan som andra vadare.

Dessutom är vårdbiotoperna mycket viktiga med tanke på trivsels på landsbygden och dess dragningskraft, samt för bevarandet av kulturhistoriska värden. Till dessa hör ofta värdefulla byggnader och andra konstruktioner samt landskapshelheter.

Iståndsättning av igenväxta och frodiga vårdbiotoper kräver ofta röjning och därefter fortgående vård för att upprätthålla dem. I det följande går allmänna iståndsättnings- och skötselåtgärder för vårdbiotoper igenom.

3.2.1 Grundläggande iståndsättning

Grundläggande iståndsättning innebär att skuggande vegetation röjs och att man försöker återställa en oskött vårdbiotop nära dess tillstånd under tiden för slåtter och betesdrift. Det röjda trädbeståndet, buskaget eller vassen ska avlägsnas från vårdobjektet eller, om detta inte är möjligt, brännas utanför vårdobjektet eller på en mindre representativ plats på området. Till grundläggande iståndsättning kan också höra inhägnad av området; betesdjur är ofta effektiva vad gäller att ta bort sly och frodig vegetation.

Konsekvenserna av grundläggande iståndsättning kan ofta iakttas snabbt. För vårdbiotoper typiska växtarter kan ha hållit sig kvar bland den skuggande vegetationen eller så kan de växa ur jordens fröbank. För att den iståndsatta vårdbiotopen ska bli representativ kan dock krävas lång tid, och det beror mycket på hur mycket området växt igen och hur frodigt det är.

3.2.2 Betesdrift

Betesdrift är en mycket rekommenderad skötselform när det gäller vårdbiotoper och på många objekt ofta det enda alternativet, till exempel skogiga och steniga objekt. Då betesdriften dimensioneras rätt minskar näringshalten i området och frodighet förhindras på objektet. Detta förutsätter också att djuren inte erbjuds tilläggsfoder och att det inte är möjligt att gå från vanliga gödslade gräsbeten till vårdbiotopen.

Att marken blir kargare syns genom att växtarter som drar nytta av frodigheten försvinner och antalet krävande vårdbiotopsarter ökar. Samtidigt ökar artantalet och riklighetsförhållandet mellan olika arter jämnas ut. Då djur hålls på bete äter de ojämnt och selektivt av vegetationen, vilket bidrar till att påverka vårdbiotopens vegetation. Också mark som betesdjuren nött så att den blivit bar hjälper växtarter som bevarats i fröbanker att gro.

Som betesdjur kan man använda getter, får, nötkreatur och hästar. Vid valet av betesdjur ska man beakta objektets skötselbehov, vårdbiotopens betesdriftshistoria samt olika djurarters näringsvanor och hur väl de lämpar sig för olika typer av naturbeten.

Getter är kända för att vara allätare och de lämpar sig väl för grundläggande iståndsättning av områden som vuxit igen samt på områden där buskar tagit över. Fåren är effektiva vad gäller slybekämpning och de klarar sig också på vårdbiotoper med mycket liten näringsproduktion, såsom fält, torra ängar och hagar. Fåren undviker våta och fuktiga områden, vilket innebär att de inte passar lika väl som hästar och nötkreatur som betesdjur på strandängar.

Nötkreatur äter huvudsakligen gräsväxter, men också löv från träd och buskar. Alla nötkreatursraser lämpar sig för betesdrift. På strandängar används ofta högländsboskap, som gärna använder till och med undervattensvegetation som föda. Typiskt för områden där nötkreatur hållits på bete är att stigar bildas i terrängen, eftersom djuren använder samma rutter då de flyttar sig från ett betesområde till ett annat.

Hästen använder de växtarter som finns på betet på ett mycket mångsidigt sätt som föda. Förutom hö och gräs duger löv och bark från träden för hästen. Hästarna betar helst på ganska torra beten, vilket betyder att fuktiga och vattensjuka strandområden inte utgör optimala beten för hästar.

Det rekommenderade antalet djur i förhållande till vårdbiotopens areal beror på objektet och betesdjuret; ett större antal och större djur kan överleva på frodiga ängrar än på karga fält. Vid iståndsättningsfasen kan betestrycket vara högre än på en vårdbiotop som sköts en längre tid. Å andra sidan lider mångfalden på ett område

som betats för kraftigt genom att växterna inte kan blomma och producera frön. I allra sämsta fall nöts ett område med alldeles för högt betestryck så att det börjar se ut som en plöjd åker. Det är till fördel för den biologiska mångfalden om betesdriften på ett område inte är lika effektiv överallt. Betestrycket kan regleras genom att vårdbiotopen delas in i sektioner och djuren få cirkulera mellan de olika sektionerna i takt med att vegetationen nöts.

Får klarar sig på liten näringsproduktion men undviker våtare områden, varför de bör ha tillgång till torrare marker. Fåren kan användas som komplement till mera fuktåliga betesdjur. Bilden är från Rummelö i Karley där högländsboskap och får betar i samma hage.

3.2.3 Slåtter

Syftet med slåtter är att göra vårdbiotopen öppnare, ljusare och varmare samt minska näringshalten i marken. På grund av detta är det ytterst viktigt att slåtteravfallet avlägsnas så att det inte gör marken frodigare eller skuggar den. Liksom när det gäller betesdrift är det de lågväxta vårdbiotopsarterna, som blivit lidande i konkurrensen mellan växtarterna och som behöver värme och ljus, som drar nytta av slåttern. Samtidigt ökar också antalet individer av många insektsarter som trivs på ängar med många arter.

Slåtter kan utföras med slåtterredskap med antingen skärande eller krossande blad. För grundläggande iståndsättning och avlägsnande av problemväxter lämpar sig redskap med krossande blad, såsom röjsåg, gräsklippare eller slåtterhack, eftersom de lämnar den klippta ytan ojämn och oenhetlig, vilket gör att den vegetation som slagits utsätts för torka och svampsjukdomar. Slåtterredskap med skärande blad är bra för ängs- och fältvegetation, eftersom den klippta ytan då blir så liten och jämn som möjligt, och skadar inte skott som blir kvar. Lie är det mest traditionella redskapet med skärande blad, och den lämpar sig i synnerhet för små och steniga eller ojämna områden. När det gäller slåtter av större ytor kan man använda sig av slåttermaskiner med dubbelkniv, finger-, balk- eller tallriksslåttermaskiner som kopplas till traktorn.

Det är bäst att slå i månadsskiftet juli-augusti, då fröna av de flesta arter som finns på ängarna har hunnit mogna. Om slåtter skett sent på sommaren och man önskar att vissa växtarter ska bli kvar lönar det sig att låta de slagna växterna torka i några dagar innan de samlas ihop och avlägsnas, eftersom fröna då hunnit falla till marken.

Områden som vuxit igen ordentligt kan slås flera gånger per sommar, vilket innebär att jorden utarmas effektivt och problemarter hindras från att blomma och sätta frö.

3.3 Främmande arter

3.3.1 Främmande djurarter

Minken och mårddhunden har på grund av människans verksamhet brett ut sig i hela Finland sedan ungefär mitten av 1900-talet. Mårddhunden är ursprungligen hemma från östra Asien. Arten överfördes till den europeiska sidan i det dåvarande Sovjetunionen i hopp om att den skulle bli ett värdefullt pälsdjur. Den har lyckats utmärkt med att breda ut sig på nya områden. 2010 hade mårddhunden blivit det vanligaste däggdjursbytet för finska jägare.

Mårddhunden är en allätare, vilket innebär att såväl bär, frukter och säd som animalisk föda såsom sorkar och möss, grodor, insekter, maskar och blötdjur duger som föda åt den. Också kadaver duger som mat åt mårddhunden och om tillfälle ges kan också häckande fåglars ägg hamna i dess mun. Vuxna fåglar och större däggdjur lyckas den ganska klumpiga mårddhunden inte fånga lika lätt.

Minken härstammar från Nordamerika, varifrån den infördes till Finland för uppfödning redan på 1920-talet. Minkbeståndet, som fick sin början av farmrymlingar och till och med utplantering, har brett ut sig över hela landet. Minken är ett renodlat rovdjur och fångar små däggdjur, såsom sorkar, fåglar samt fågelägg, fiskar, groddjur, kräftor samt insekter som föda.

Både minken och mårddhunden anses som skadliga främmande rovdjur, som inte hör till Finlands natur. Båda arterna trivs vid vattendrag, vilket innebär att frodiga fågelrika våtmarker drar minken och mårddhunden till sig genom ett rikligt utbud på föda. Man har också i Finland undersökt vilka konsekvenser dessa arter har för organism-samhällena i fågelrika vatten. I projektet "Nykomlingsrovdjur vid fågelvatten" noterades att mårddhunden påverkar hur väl fåglarnas häckning lyckas på våtmarker (Väänänen m.fl. 2007). Man har noterat att också minken har en stark negativ inverkan på skärgårdsfågelbeståndets riklighet.

3.3.2 Främmande växtarter

På allt flera ställen i naturen påträffas prydnadsväxter som spritt sig från trädgårdar och inte är en del av den ursprungliga floran. En del av de främmande växtarterna förökar sig framgångsrikt i naturen men kväver på detta sätt flera ursprungliga arter genom att stjäla livsutrymme, vilket inverkar negativt på mångfalden. Av de främmande arter som på detta sätt inverkar skadligt på naturen, trivs speciellt jättebalsaminen (*Impatiens glandulifera*) vid å- och bäckstränder samt i vassruggar. Jättebalsaminen är en trädgårdsväxt som förökar sig genom sina frön, som den kan slunga ut t.om 7 meter från moderplantan. Jättebalsaminens naturliga miljö finns i Himalaya. Dess spridning i naturen i Finland kan ännu hindras genom att man drar upp oönskade plantor eller att man slår dem före de bildar frön.

3.4 Vattendrag

Skötsel av strandängar och stävjande av igenväxning gynnar även tillrinningen i bäckarna, speciellt vid mynningsområdena. För att fastslå ytterligare åtgärdsbehov borde de fiskförande bäckarna inventeras. För att möjliggöra fiskens vandring upp i bäckarna är det viktigt att sådana bäckar som inte upprätthålls som torrläggande diken inte rensas för kraftigt och att de naturliga trösklarna inte grävs bort.

I området finns kortare dikesavsnitt som inte leder från marker ovanför Natura 2000-området. Sådana diken bör inte rensas eller på annat sätt upprätthållas för att inte ytterligare påverka naturvärdena. Diken som är nödvändiga för torrläggningen av marker ovanför Naturaområdet kan däremot upprätthållas och rensas (jmf kap. 2.5).

4 Skötselrekommendationer för planeringsobjekten

Målsättningen med planeringen av landskaps- och naturvården är att utforma istandsättnings- eller skötselåtgärder för naturtyper vars naturliga tillstånd försvagats eller som annars kräver skötsel, samt för livsmiljöer för arter som blivit sällsyntare. Eftersom det huvudsakliga planeringsområdet är ett Natura 2000-område, får verksamheten inte hota bevarandet av arter och naturtyper enligt habitat- och fågeldirektiven. I Petalax åmynning är den främsta målsättningen att återställa och bevara områdets betydelse för fågelfaunan. Genom skötsel och därmed återställande av havsstrandängar kan livsmiljön för ett flertal arter tryggas. I området hoppas man speciellt kunna återse den akut hotade sydliga kärrensnaipan.

Eftersom det är fråga om en översiktsplan där potentiella vårdobjekt presenteras är det helt frivilligt att följa skötselrekommendationerna. Vid upprättandet av skötselområden och stängsling av beteshagar bör även övriga användningsbehov av området beaktas. För att möjliggöra beteshagar med fasta stängsel borde snöskotertrafiken vintertid i samråd med markägarna styras till planerade leder.

4.1 Nuvarande betesområden

År 2012 sköts ett område på ungefär 50 ha i Petalax åmynning genom betesdrift (se bild 1). Av detta område utgörs en stor del av strandängar, men också en del av områdets primärsuccessionsskogar används som betesområde. Dessa skogiga objekt kan definieras som skogsbeten eller hagar.

På Natura 2000-området Petalax åmynning inleddes röjnings- och slåtterarbete på strandängarna 1999 av den lokala seglingsklubben. Slåtterverksamheten fortsatte årligen på ett område på ungefär 7 ha, dock uteblev skötselarbetet 2005, 2009 och 2010 på grund av högt vatten, som hindrade maskindriven slåtter.

Betesområde 1: 2005 inleddes betesdrift i Petalax åmynnings norra del på ett vassbevuxet område på ungefär 7 ha. 2006 utvidgades betesområdet mot söder till ett område på ungefär 15 ha. I Petalax åmynnings östra del hålls 2012 högländsboskap (Highland cattle) på bete på ett område på 21 ha (se bild 1, betesområde 1). Avtalet om specialstöd är i kraft till 2015.

Betesområde 2: 2006 inleddes betesdrift på ett område på 15,6 ha på den västra sidan av Petalax å. Djuren som hållits på bete har varit högländsboskap. Avtalet om specialstöd för betesdrift på strandängarna var i kraft till 2011, varefter avtalet förnyades, men betesdriften flyttades västerut då åstranden var mycket blöt och inte bar djuren. Det nya betesområdets areal är 20,9 ha (bild 1, betesområde 2). Samtidigt gjordes också det område där seglingsklubben tidigare idkat slåtter till betesområde.

Betesområde 3: I Naturaområdets västra del, på nordvästra sidan av Gålören upptogs kobete år 2004. Sedan 2008 har man hållit högländsboskap på bete på ett område på 8,9 ha (bild 1, betesområde 3). Avtalet om specialstöd är i kraft till 2013. Betesdriftsområdet sträcker sig delvis utanför Naturaområdet, till det som tidigare utgjort åkerskiften.

Skötselrekommendationer: Betesdriften bör fortsätta åtminstone på nuvarande nivå. Skötselarbetena på strandängarna bör genomföras regelbundet varje år. Redan ett års avbrott i betesdriften och skötseln syns som en minskning i det häckande fågelbeståndet och antalet flyttfåglar följande år.

Finansiering: Skötsel av vårdbiotoper, 5-årigt avtal.

Nuvarande skötselområden (2012) och rekommenderade utvidgningar av skötselområden

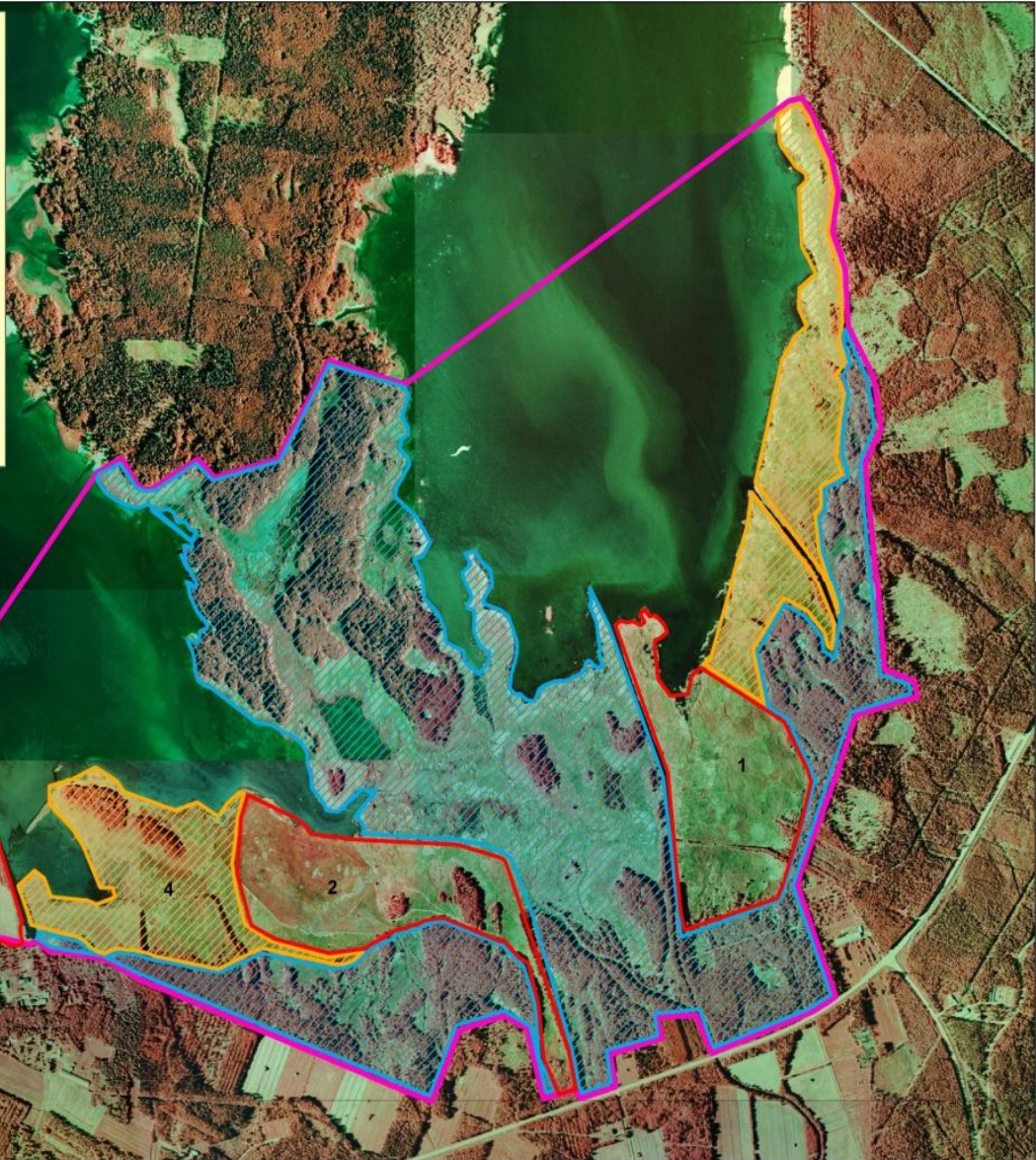
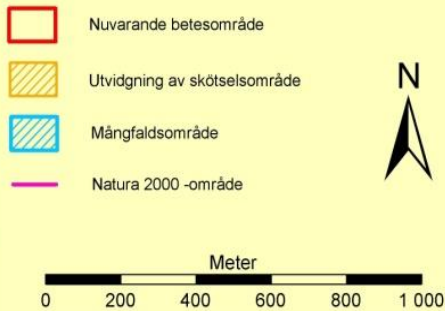

Bild 1. Felfärgat flygfoto av Petalax åmyrning. Lövträdsbeståndet kan urskiljas som olika nyanser av rött, barträden är mörkgröna. Strandängarna syns som olika nyanser av grönt och brunt. Natura 2000-området är avgränsat med ljusgrönt på bilden. De nuvarande betesområdena är avgränsade med rött och den rekommenderade utvidgningen av skötselområdet med orange. Det mångfaldsområde som rekommenderas på området är avgränsat med blått på kartan.

4.2 Nya betesområden

Det rekommenderas att de nuvarande betesområdena utvidgas för att omfatta en så vidsträckt del av strandängarna som möjligt. På bild 1 har möjliga utvidgningsområden och kommande skötselområden avgränsats med orange färg. Av dessa prioriteras speciellt området som omfattar västra strandängarna i Petalax åmyrning, från Rankelöns sydspets ända till Gålörens båthamn, nr 4 på bild 1. Då skulle i synnerhet områden som är av betydelse för vadarfåglar omfattas av skötseln.

Eftersom de föreslagna betesområdena är vidsträckta, rekommenderas att betesdjuren roterar och det är rentav nödvändigt för att garantera ett tillräckligt betestryck. Betesdriften kan börja vid strandlinjen och senare flyttas till högre områden. Det rekommenderas att djuren flyttas till ängen tidigast den sista veckan i juni. Då har vadarnas ungar redan hunnit kläckas och bona förstörs inte för att boskapen trampar ner dem.

För bete på de nya områdena passar högländskor bra eftersom de är effektiva på att bekämpa vass, men det är också möjligt att dela in områdena med mindre hagar och på torrare områden använda får som betesdjur. För snabbare skötselresultat och bättre bete kan gammal vass röjas i samband med iståndsättningen av betet.

Finansiering: Stöd för icke-produktiva investeringar, 1 - 2 år. Skötsel av vårdbiotoper, 5-årigt avtal.

4.3 Andra biologiska mångfaldsobjekt

4.3.1 Vassdominerade strandängar

I Petalax åmynning förekommer några fågelarter som är beroende av vassruggar, till exempel skäggmes (*Panurus biarmicus*). Det bör lämnas tillräckligt med sammanhängande vassruggar som boplatser och gömställen för dessa arter. I området förekommer även åkergroda (*Rana arvalis*) som är en EU direktivart och vars livsmiljö bör tryggas. Den västra stranden av Petalax å har visat sig vara för fuktig för stora betesdjur. Man kan låta denna fuktiga zon mellan betesområdena domineras av vassruggar (bild 1, mångfaldsområde).

4.3.2 Naturliga primärskogar

Skogsområdena inom Natura 2000 området består huvudsakligen av naturtypen Naturliga primärskogar i landhöjningskust. Till naturtypen hör såväl lund- eller lundartade strandskogar som granbevuxna moskogor. Större delen av skogsområdena föreslås få utvecklas naturenligen och har på bild 1 avgränsats som mångfaldsområde.

4.4 Landskapsvyer, utsiktsplatser och friluftsleder

I Österbottens landskapsplan har man reserverat en riktgivande friluftsled som genomkorsar området vid Petalax åmynning. Innan leden börjar planeras bör man utvärdera Petalax åmynnings lämplighet för friluftsliv och rekreation. Likaså bör man utvärdera den faktiska efterfrågan på och behovet av en friluftsled. När leden planeras bör man beakta naturvärden, till exempel potentiella häckningsområden för fåglar och naturtyper som är känsliga för slitage. Betesområdena på området påverkar också planeringen av leden. Strävan är att koncentrera friluftsledens serviceutrustning till ett begränsat område.

I Gålörens båthamn finns ett nybyggt fågeltorn med utsikt över den västra delen av åmynningsområdet och Vägviksfjärden. Det välbyggda fågeltornet höjer områdets rekreativvärde.

Det nybyggda fågeltornet intill Gålörens båthamn och betesområde.

4.5 Främmande arter

4.5.1 Mink och mårdhund

Både minken och mårdhunden nämns i förslaget till nationell strategi för främmande arter. Man föreslår till exempel regional eliminering av mårdhunden då det gäller värdefulla fågelvatten. Intensifierad fångst av mink och mårdhund rekommenderas i området för att återställa och bevara de häckande vadarfåglarna vid Petalax åmynningsområde.

4.5.2 Främmande växtarter

I fall för naturen främmande växtarter påträffas i området eller dess närhet föreslås att dessa bekämpas. Jättebalsaminen som nämns i kapitel 3.3.2 och som kan föröka sig effektivt och bilda stora bestånd vid å- och sjöstränder kan bekämpas genom att plantor rivs upp eller att bestånden slås före fröbildning.

Jättebalsaminen är en främmande växtart som sprider sig effektivt genom sina frön.

5 Konsekvenser

Enligt 65 § i naturvårdslagen ska konsekvenserna av en plan eller ett projekt som berör nätverket Natura 2000 bedömas på behörigt sätt. Även om det är fråga om en översiktsplan som inte har några direkta konsekvenser för Natura 2000-områdets natur, presenteras i det följande i synnerhet betesdriftens konsekvenser för de rekommenderade och befintliga betesområdena. Dessa konsekvensbedömningar kan utnyttjas till exempel när man utarbetar noggrannare skötselplaner för ansökningar om miljöspecialstöd.

5.1 Riskanalys

I tabell 3 har sammanställts de riskfaktorer som ansluter sig till skötseln av området och metoder att förebygga dem.

Tabell 3. Riskfaktorer.

Risikfaktor	Konsekvens	Förebyggande
Högt havsvatten	Elstängslet skadas, djuren rymmer	Man följer havsvattenståndet. Elen i den högre och den lägre ledningen i stängslet leds separat. Fuktiga somrar begränsas betesgången till områden med hårdare mark.
Överbetning / underbetning	Skötseln medför inte önskat resultat för strandängens vegetation	Betetrycket följs såväl under betestiden som utanför den. Antalet betesdjur regleras.
Älgar eller stormar söndrar elstängslet	Djuren rymmer	För stängslet används vita, synliga plaststolpar (2 - 2,5m), så att var fjärde eller femte stolpe är av trä som stödjer de andra böjliga plaststolparna. Som tråd används två breda vita trådar på 1 m och 1,8 m höjd så att älgar upptäcker dem även i mörker.
Sprängört	Djuren blir förgiftade	Växtligheten rycks upp innan betessäsongen börjar och kontrolleras under säsongen.
Ingen betesdrift ordnas	Vårdbiotopen växer igen	Omsorgsfull planering av betesdriften och tillräcklig ersättning för utfört arbete.
Betesdjuren trampar ner häckande fågelarters bon på ängen	Fåglarnas häckning misslyckas	Betesdjuren släpps ut på först efter att ungarna kläckts i slutet av juni.

5.2 Konsekvenser för Natura-naturtyperna, direktivarterna och andra beaktansvärda arter

Betesdriften har en betydande positiv inverkan på strandängarnas representativitet på betesområdena (tabell 4). För övriga Natura 2000-naturtyper är konsekvenserna mindre, betesdriften kan i vissa fall försämra naturtypens representativitet.

Tabell 4. Natura-naturtyper och betesdriftens konsekvenser för dem. * = prioriterad naturtyp.

Naturtyp	Konsekvens ¹	Precisering
Havsstrandängar *	+	Naturtypens representativitet förbättras när vassen ger vika och ger utrymme åt lågväxta arter.
Naturliga primärskogar i landhöjningskust *	0 / -	Betesdriften fördröjer primärskogens successionsutveckling och påverkar det naturliga tillståndet i någon mån. På betesområdet finns endast en liten del av naturtypen i fråga.
Boreala lundar	0 / +/-	Betesdriften kan främja spridningen av lundvegetation genom att förbuskning förhindras. Kraftig betesdrift kan försämra lundens representativitet. På betesområdet finns endast en liten del av naturtypen i fråga.

¹ + = positiv konsekvens, 0 = ingen konsekvens, - = negativ konsekvens.

Betesdriften har betydande positiva konsekvenser för flera hotade och sårbara arter som påträffas i Petalax åmynningsområde (tabell 5). Betesdriftens konsekvenser för de arter enligt bilaga I till fågeldirektivet som påträffas i området går igenom i bilaga 1 till denna plan.

Större delen av områdets strandskogar lämnas utan betesskötsel

Tabell 5. Betesdriftens konsekvenser för de hotade och sårbara arter i Finland som förekommer på Natura 2000-området Petalax åmynning.

Art	Nationell och regional hotklass	Konsekvens ¹	Precisering
<i>Calidris alpina schinzii</i> sydlig kärrsnäppa	ytterst hotad (CR)	+	rast-, födo- samt häckningsområdena ökar
<i>Aythya marila</i> bergand	akut hotad (EN)	0	
<i>Limosa limosa</i> rödspov	akut hotad (EN)	+	rast- och födoområdena ökar
<i>Philomachus pugnax</i> brushane	akut hotad (EN)	+	rast-, födo- samt häckningsområdena ökar
<i>Circus cyaneus</i> blå kärrhök	sårbar (VU) regionalt hotad (RT)	+	de öppna bytesområdena ökar
<i>Motacilla flava</i> gulärta	sårbar (VU) regionalt hotad (RT)	+	födoområdena ökar
<i>Charadrius hiaticula</i> större strandpipare	nära hotad (NT) regionalt hotad (RT)	+	rast- och födoområdena ökar
<i>Gallinago gallinago</i> enkelbeckasin	regionalt hotad (RT)	+	rast-, födo- samt häckningsområdena ökar
<i>Lanius collurio</i> törnskata	regionalt hotad (RT)	0	
<i>Anas acuta</i> stjärtand	sårbar (VU)	0	
<i>Anas querquedula</i> årta	sårbar (VU)	0	
<i>Aythya fuligula</i> vigg	sårbar (VU)	0	
<i>Calidris temminckii</i> mosnäppa	sårbar (VU)	+	rast- och födoområdena ökar
<i>Haliaeetus albicilla</i> havsörn	sårbar (VU)	0	
<i>Larus fuscus</i> silltrut	sårbar (VU)	0	
<i>Phalaropus lobatus</i> smalnäbbad simsnäppa	sårbar (VU)	+	rast- och födoområdena ökar
<i>Podiceps auritus</i> svarthakedopping	sårbar (VU)	0	
<i>Tadorna tadorna</i> gravand	sårbar (VU)	0	
<i>Pteromys volans</i> flygekorre	sårbar (VU)	0	

¹ + = positiv konsekvens, 0 = ingen konsekvens, - = negativ konsekvens.

6 Finansieringsmöjligheter

6.1 Miljöstöd

Miljöstödet för jordbruket är en del av programmet för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland 2007 - 2013. Miljöstödet delas ut för basåtgärder som är gemensamma för alla samt för gårdsspecifika tilläggsåtgärder. För effektivare miljöskydds- och naturvårdsåtgärder kan man dessutom få specialstöd.

De former av miljöspecialstöd som är viktiga med tanke på natur- och landskapsvärden i Petalax åmynning är skötsel av vårdbiotoper samt främjande av naturens och landskapets mångfald. Dessutom är det möjligt att få stöd för icke-produktiva investeringar för anläggande av en vårdbiotop.

Miljöspecialstöd söks via den lokala närings-, trafik- och miljöcentralen (ELY-centralen). Ansökan ska åtföljas av en skötselplan, av vilken framgår bland annat de skötselåtgärder som ska vidtas på objektet samt ett kostnadsförslag. Om det inte är fråga om ett område som den sökande äger, ska till ansökan fogas ett arrendekontrakt, som omfattar hela avtalsperioden.

Även registrerade föreningar kan ansöka om nämnda specialstöd och stöd för icke-produktiva investeringar. Föreningar ansöker om specialstöd via Leader-verksamheten. Då ska den registrerade föreningen finnas inom Leader-aktionsgruppens område och aktionsgruppen ska förordna att specialstödet eller investeringsprojektet godkänns. Föreningen behöver inte förbinda sig till miljöstödets basåtgärder.

För närvarande (2012) tillämpas på utbetalningarna av miljöstöd för jordbruket villkoren för miljöstöd för programperioden 2007 - 2013. Förberedelserna för landsbygdsprogramperioden 2014 - 2020 pågår och det är möjligt att stöd villkoren ändras då.

Mera information och råd om specialåtgärder inom miljöstödet för jordbruket finns på Landsbygdsverket webbplats (www.mavi.fi/sv/index/odlarstod/Jordbruketsmiljostod/Specialstod.html) samt närings-, trafik- och miljöcentralen i Österbotten. Den svenskspråkiga Leader-aktionsgruppen i Österbotten är Studiefremjandet i Österbotten r.f.

6.1.1 Skötseln av vårdbiotoper

Målet med avtalet om specialstöd för skötsel av vårdbiotoper är att upprätthålla en mångfald av arter samt att se till att kulturella och landskapliga värden bevaras.

År 2012 betalas stöd för skötsel av vårdbiotoper med stöd av ett femårigt avtal. Den som ansöker om specialstöd ska ha en gällande förbindelse om miljöstöd. Stödnivån baserar sig på kostnaderna för skötselåtgärderna samt eventuellt inkomstbortfall. Det har dock fastställts ett maximibelopp för stödet som är 450 €/ ha. För små vårdbiotoper på 5 - 30 ar som definierats som värdefulla betalas ett fast stöd som är 200 €/ objekt. För inledande röjning och inhägnad av en vårdbiotop är det möjligt att få stöd för icke-produktiva investeringar (se punkt 6.1.3). Utbetalning av stödet ska sökas varje år.

6.1.2 Främjande av naturens och landskapets mångfald

Syftet med specialstödet för främjande av naturens och landskapets mångfald är att bevara och iståndsätta livsmiljöer för hotade arter som förekommer i landsbygds miljö samt att förbättra landsbygdslandskapets mångfald.

År 2012 är avtalsperioden för specialstöd för främjande av naturens och landskapets mångfald antingen fem eller tio år. Också den som ansöker om denna stödform ska ha en gällande förbindelse om miljöstöd. Specialstödet betalas på grundval av godkända kostnader, inkomstbortfall och nyttan av området. Det maximala stödbeloppet är 450 €/ ha. Utbetalning av stödet ska sökas varje år.

6.1.3 Stöd för icke-produktiva investeringar

För iståndsättningsåtgärder på vårdbiotoper kan man ansöka om 1 - 2-årigt stöd för icke-produktiva investeringar. Grundläggande iståndsättning av en vårdbiotop kräver mycket mänskligt och maskinarbete i början. Inhägnad av området för betesdrift höjer dessutom kostnaderna. Nivån på stödet för icke-produktiva investeringar är därmed högre än specialstödet för skötsel av vårdbiotoper. År 2012 är det maximala stödbeloppet för objekt under 3,0 ha

1179 €/ ha, för områden på 3,0 - 10,0 ha kan högst 910 €/ ha betalas i stöd, och för objekt på över 10,0 ha är det maximala stödbeloppet 750 €/ ha. Villkoret för investeringsstöd är att ett avtal om specialstöd för skötsel av vårdbiotop ingås i fortsättningen om det objekt som anläggs.

6.2 Offentlig finansiering för vård av naturen och landskapet

För mera omfattande landskaps- och naturvårdsprojekt kan man söka EU-finansiering. Stöd söks via den lokala Leader-aktionsgruppen, eller via ELY-centralens ansvarsområde näringar, arbetskraft, kompetens och kultur.

6.3 Istandsättning av byggnader

Understöd kan sökas för restaurering och reparation av gamla kulturhistoriskt värdefulla byggnader. ELY-centralens ansvarsområde miljö och naturresurser beviljar prövningsbaserade understöd i första hand för reparationer som hjälper till att bevara en byggnads särdrag samt för bevarande av byggnadens omedelbara omgivning. Understöd beviljas för kulturhistoriskt värdefulla byggnader, i synnerhet sådana som är skyddade i en plan. Objekt som kommer i första hand är sådana som ligger i kulturhistoriska miljöer av riksintresse samt objekt som är värdefulla på landskapsnivå.

7 Mera information och länkar

Information om vårdbiotoper, deras skötsel och finansiering av skötseln särskilt ur föreningars synvinkel: www.kotiniitty.fi

Miljöstöd för jordbruket: www.mavi.fi

Information om landskapsbetesdrift, avtalsmallar o.d.: www.laidunpankki.fi

Värnande om byggnadsarvet: www.rakennusperinto.fi/sv_SE/

Härkää sarvista-projektets webbplats (också på svenska): www.ymparisto.fi/ksu/harkaasarvista

Webbplats för Natura 2000-området Petalax åmyrning: www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=80522&lan=fi

8 Litteratur

- Airaksinen, O. & Karttunen, K. 2001. Natura 2000 -luontotyyppiopas. Ympäristöopas 46, 2. korjattu painos 2001, 194 s. Suomen ympäristökeskus, luonto ja luonnonvarat.
www-dokumentti: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=52466&lan=fi>
- Bonn, C. 1998: Projekt Petalax åmynning - Markanvändningsplan för vård och utvecklande av området. 19s. + 3 liitettä ja kartta.
- Bredgård, E-S., Mäensivu, M., Rautio, L. M. & Saarniaho, S. 2011: Tulvariskien alustava arviointi Petolahdenjoen vesistöalueella. 15s. + 1 liite. Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2011.
www-dokumentti: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=126144&lan=sv>
- GTK 1997: Suomen kallioperäkartta 1:1 000 000. Geologian tutkimuskeskus, Espoo
- GTK 2012 huhtikuu: GTK Active Map Explorer: kallio- ja maaperätiedot. Geologian tutkimuskeskus, Espoo.
www-dokumentti: <http://geomaps2.gtk.fi/activemap/>
- Hellström, K. & Riska, B. 2011: Hoitosuunnitelma Petolahden jokisuiston rantaniitylle. Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus; Pro-Agría, Svenska Österbottens lantbrukssällskap. Huhtikuu 2011.
- Järvinen, C. 2004: Petalax åmynning – fältanteckningar sommaren 2004. Moniste, 4s + karttaliite.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Lehtiniemi, T., Mikkola-Roos, M. & Virolainen, E. 17.8.2001: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. www-dokumentti: www.birdlife.fi/finiba/index.html
- Lukkarinen, T. Vuosien 1987 - 1990 Maalahden Petolahdenjokisuiston etelänsuosirreviirien kartoitustulokset. Julkaisematon.
- Länsi-Suomen ympäristökeskus 1996: Petolahdenjokisuiston Natura 2000 maastoinventoinnit 1996. Länsi-Suomen ympäristökeskus.
- Länsi-Suomen ympäristökeskus 2002: Lausunto: Petolahdenjoen suosan kunnossapitoruoppauksesta.
Dnro: LSU-2002-Y-867.
- Länsi-Suomen ympäristökeskus 2009: Natura 2000 -alueiden hoidon ja käytön yleissuunnitelma.
Länsi-Suomen ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2009, 74s + 4 liitettä.
- Maaseutuvirasto 2012. Maatalouden ympäristötuki.
www-dokumentti: www.mavi.fi/fi/index/viljelijatu/maataloudenymparistotuki.html
- Metsähallitus 2010: Luontotyyppi-inventoinnit Petolahden jokisuiston Natura 2000 -alueella. Metsähallitus 2010.
- Mikkola, M. 2011: Supikoiran kannanhoitosuunnitelma. 43s. Suomen riistakeskus 2011.
www-dokumentti: www.riista.fi/data/attachments/supikoiran_kannanhoitosuunnitelma.pdf
- Natura 2000 hoito- ja käyttötyöryhmä 2002: Natura 2000 -alueiden hoito ja käyttö. Työryhmän mietintö. Suomen ympäristö 597, 88s. Ympäristöministeriö.
- Pohjanmaan maakuntakaava 21.12.2010. www-dokumentti: www.obotnia.fi
- Pohjoismäki, M. 2004 - 2011: Etelänsuosirrin pesimäalueiden seuranta Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella 2004 - 2011. Vuositaiset tarkkailuraportit, moniste. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.
- Pohjoismäki, M. 2009: Etelänsuosirrin hoitosuunnitelma Länsi-Suomen ympäristökeskuksen alueelle. Moniste, 21s. Länsi-Suomen ympäristökeskus.
- Pohjoismäki, M. 2011: Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen uhanalaisten lintulajien kantojen kartoitus 2011. Moniste, 23s. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.
- Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. 2010. Suomen lajien uhanalaisuus 2010. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki 2010.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). 2008: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristö 8/2008. Osat 1 ja 2. 264 + 572 s.

Turnstone Nature 1999: Bedömning av miljökonsekvenserna av planen. Projekt Petalax åmynning.
27 s. + 5 liitettä.

Turnstone Nature 2003: Fågelinventering in Petalax deltaområde 2003. Moniste, 58s + 3 liitettä ja 6 karttasivua.

Valtionsopimus 943/1999: Suomen säädöskokoelman sopimussarja 104/1999. Asetus Euroopan lepakoiden suojelusta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta.

Veijalainen, A. 1996: Petolahdenjokisuiston linnusto ja kasvillisuustyypit 1996. 59s + 9 liitettä. Pohjanmaan liitto 1996.

VFFI 2011: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Ilveskannan kehittyminen Suomessa 1999 - 2011.
www-dokumentti: <http://www.rkti.fi/riista/suurpedot/ilves/>

Väänänen, V-M., Nummi, P., Rautiainen, A., Asanti, T., Huolman, I., Mikkola-Roos, M., Nurmi, J., Orava, R. & Rusanen, P. Vieraspeto kosteikoilla – vaikuttaako supikoira vesilintujen ja kahlaajien poikueiden määrään? Suomen Riista 53 (2007): s.49–63 .

Ympäristöhallinnon ympäristötietojärjestelmä, Herta eliölajitietokanta.

Ympäristöministeriö. Valtakunnallinen lintuvesiensuojeluohjelma. Komiteamietintö 1981:32.

Bilaga 1. Sammandrag av utlåtandena till översiktsplanen

Markägare som direkt berörs av skötselöversikten i översiktsplanen, Malax kommun, museiverket, Österbottens museum och samtliga djurägare som har betesdjur på området, hade möjlighet att ge utlåtande på planen före dess slutliga version.

Tre utlåtanden inlämnades och nedan presenteras ett sammandrag på dem. Med kursiverad stil framgår ELY-centralens svar på utlåtandena samt om det föranlett ändringar eller kompletteringar i planen.

Malax kommun, kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen i Malax kommun ber att följande kommentarer beaktas vid framställandet kring översiktsplanen:

- På området har på senaste tid skett stora ändringar i ägoförhållandena då staten köpt upp flera fastigheter/skiften. Man borde i samråd med nya och gamla ägare planera in nya fasta snöskoterleder

Planen är en översikt för landskaps och naturvården vid Petalax åmynning. Snöskoterlederna torde inte inverka på vården av strandängar och betesdrift, eftersom beteshagarna stängslas med flyttbara stängsel. I fall områdena i framtiden stängslas med fasta stängsel bör det övriga användningsbehovet av området beaktas.

I planen, kapitel 4 tilläggs: Vid upprättandet av skötselområden och stängsling av beteshagar bör även övriga användningsbehov av området beaktas. För att möjliggöra beteshagar med fasta stängsel borde snöskotertrafiken vintertid i samråd med markägarna styras till planerade leder.

- Behov av vägtrafikförbindelse skall utmärkas i plan.

I planen presenteras nuvarande skötselområden för vård av strandängar, samt ges förslag på nya betesområden. Vägtrafikförbindelsebehovet vintertid anses inte inverka på eller ha betydelse för nuvarande eller förslagna, sommartida skötselområden.

- Fiskförande bäckar och åar bör beaktas så att de inte störs.

I kapitel 3.3 Vattendrag konstateras att skötsel av strandängar och stävande av igenväxning även gynnar tillrinningen i bäckarna, speciellt vid mynningsområdena. I inledningen, kap. 1 framgår att planen syftar till att främja landskapsvård på landsbygden och biologisk mångfald i landsbygds miljön samt att förbättra vattendragens tillstånd.

- Bäckar och diken som torrlägger marker som ligger ovanför planeområdet bör kunna rensas.

I kapitel 3.4 framgår att diken som är nödvändiga för torrläggningen av marker ovanför Naturaområdet kan upprätthållas och rensas.

- Området bör planeras med tanke på att jakt är tillåten enligt jaktlagstiftningen på de privatfredade områdena.

Planens syfte är inte att ta ställning till jakträttigheterna utan anvisar möjliga skötselområden för vården av strandängar. Vid förverkligandet av skötseln tar djurägaren ställning till den övriga användningen av området.

- Mångfaldsområdet väster om Petalax åmynning kunde användas som betesområde.

I planen har området avgränsats som mångfaldsområde för att bevara arter som konstaterats i just detta område och som är beroende av orörda vassruggar. Området är också ställvis mycket vattensjukt och har tidigare konstaterats olämpligt som betesområde.

- Strandgeneralplanen fastställningsdatum i kap. 2.3 är felaktigt.

Strandgeneralplanens fastställningsdatum korrigeras enligt förslag.

- Nuvarande hamnplatser i anslutning till området är Bockören, Vägvik och Gålören. I Bockören fanns Svenska kronans varv på 1680-talet. Tidigare hamn som inte längre används vid Petalax åmynning, Släton. Gammalt båthus syns ännu från landsvägsbron.

Kapitel 2.3 och 2.7 kompletteras enligt kommunstyrelsens förslag ovan.

Malax kommun, miljönämnden

Miljönämnden i Malax understöder djurarbete som en form av skötsel för området. Följande kommentarer framförs:

- På området har på senaste tid skett stora ändringar i ägoförhållandena då staten köpt upp flera fastigheter/skiften. Man borde i samråd med nya och gamla ägare planera in nya fasta snöskoterleder
- En eventuell vinterväg skall beaktas.
- Fiskförande backer och åar bör beaktas så att de inte störs
- Bäckar och diken som torrlägger marker som ligger ovanför planeområdet bör kunna rensas.
- Området bör planeras med tanke på att jakt är tillåten enligt jaktlagstiftningen på de privatfredade områdena.
- Mångfaldsområdet väster om Petalax åmynning kunde användas som betesområde.

Beträffande samliga kommentarer hänvisar ELY-centralen till svaret på kommunstyrelsens utlåtande ovan.

Petalax åbäckens dikningsföretag

- Kapitel 2.5 Vattendragen

Petalax å med bigrenar, Notmangrundsbacken och Hästahagadiket har grundförbättrats på 1960-talet och deras skötsel överlätts till Petalax å bäckens dikningsföretag. Även Långviksdiket grundförbättrades i slutet av 1970-talet och dess skötsel överläts till Långviksdikets dikningsföretag. Vattenbäddarna torrlägger i första hand odlingsmarken ovanför Natura 2000 området. På vintern 2012 grävdes ett nytt utlopp som förenar och leder Hästahagadikets; Notmansgrundsbackens och Långviksdikets huvudsakliga vattenflöde till Gålörens hamnbassäng. Petalax å grundförbättrades och rensades år 2002 från Nyby ner till punkt 5, belägen ca 300 m söder om Strandvägen. Nedströms om denna punkt har ån inte underhållits. Petalax ås nedre lopp är i klart behov av underhåll och skötsel. Vintern 2012 röjdes träd på vallarna på initiativ av dikningsbolaget.

Dikningsbolaget påtalar behovet av underhåll och skötsel av alla ovannämnda vattendrag förutom utanför själva Natura 2000-området, även innanför det och fram till mynningsområdena. Dikningsbolaget hänvisar till ett genmål i anmärkning 12 vid grundandet av Natura 2000 området Petalax åmynning enligt vilket rensning av befintliga diken kan utföras inom området om torrläggningen av åkrarna ovanför området förutsätter detta.

I kapitel 3.4 konstateras att diken som är nödvändiga för torrläggningen av marker ovanför Natura området kan upprätthållas och rensas. För att möjliggöra fiskens lek och vandring upp i fiskförande bäckar är det viktigt att sådana bäckar som inte upprätthålls som torrläggande diken inte rensas för kraftigt så att de naturliga trösklarna grävs bort. Planen föreslår att de fiskförande bäckarna inventeras för att klarlägga ytterligare åtgärdsbehov.

- Kapitel 2 Vägar

Den samfälliga vägen på Notmansgrundsbäckens nordöstra sida bör upprätthållas som tillfart till fastigheterna längs vägen. Skötselplanen bör ej inskränka på eventuella vägrättigheter som den pågående vägförrättningen angående vägrätt till Rankelön kan medföra. Traditionellt har Petalaxborna upprätthållit en vinterväg genom Natura 2000-området. Detta bör dokumenteras och beaktas i skötselplanen.

I planen finns inget kapitel om vägar, diktningbolaget torde hänvisa till kapitel 2.3 Planläggnings- och planeringsituationen, i vilket vägförrättningsansökan om vintervägen omnämns. Skötselplanen kan inte inskränka på eventuella vägrättigheter eftersom den saknar rättsverkan och endast utgör ett förslag till vilka delområden som skulle kräva skötsel för bevarandet av naturvärdena på strandängarna, samt vilka områden som kunde lämnas utanför skötsel för att bevara naturvärden i vassruggar och vattensjuka områden.

- Kapitel 2.7 Värdefulla kulturobjekt

Bockörens och Vägvikens hamnar omnämns. Gålörens hamn bör likaså dokumenteras och omnämnas.

Gålörens hamn tillsätts som värdefullt kulturobjekt i kapitel 2.7.

KUVAILEHTI				
Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 106/2012				
Vasruualue Ympäristö ja luonnonvarat				
Tekijät Toni Etholén Jaana Höglund		Julkaisu-aika Lokakuu 2012		
		Kustantaja Julkaisija Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja toimeksiantaja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
Julkaisun nimi Petolahden jokisuiston maiseman- ja luonnonhoidon yleissuunnitelma				
Tiivistelmä <p>Petolahden jokisuiston Natura 2000-alue (FI0800054) sijaitsee Pohjanlahden rannikolla, Petolahdenjoen suistoalueella noin kolmekymmentä kilometriä Vaasan kaupungista lounaaseen. Natura-alueeseen kuuluu myös fladan ja pienehkön umpeenkasvavan kluuvi-järven muodostama Öfjärden, joka sijaitsee noin kolmen kilometrin etäisyydellä jokisuistosta koilliseen. Natura 2000 -alue on pinta-alaltaan 543 ha, josta noin 350 ha on maa- ja 193 ha vesialuetta. Jokisuiston alue on merkittävä niin pesiville kuin muuttaville linnuille. Laajat ja matalat rannat ovat tarjonneet runsaasti ravintoa erityisesti ennen ruovikon leviämistä. Suuri osa alueesta kuuluu valtakunnalliseen lintujensuojeluohjelmaan. Voimakkaan umpeenkasvun vuoksi aiemmin matalakasvuiset merenrantaniityt ovat luontoarvoiltaan heikentyneet suurella osalla jokisuistoa.</p> <p>Petolahden jokisuistoa on jo 1700-luvulta lähtien käytetty laidunalueena ja vanhojen karjamajojen paikkoja voidaan yhä havaita maastossa. Perinteinen saaristolaislaidunnus on jatkunut aina 1960-luvulle saakka.</p> <p>Yleissuunnitelman tavoitteena on tuottaa ehdotuksia kunnostus- ja hoitotoimenpiteiksi luonnontilaltaan heikentyneille tai muutoin hoitoa vaativille luontotyypeille. Samalla luodaan elinympäristöjä harvinaistuneille eliölajeille. Osalla aluetta laiduntaminen on jo aloitettu uudelleen; ylämaan karja (Highland cattle) laiduntaa tällä hetkellä noin 50 ha:n alalla. Hoitoa rahoitetaan maatalouden ympäristötuella.</p> <p>Suunnitelmassa esitetään mitkä osat alueesta tulisi saattaa hoidon piiriin, jotta alueen luontoarvot voidaan säilyttää. Suunnitelmassa kartoitetaan nykyiset hoitoalueet ja ehdotetaan uusia laidunalueita. Osaa alueesta ehdotetaan jätettäväksi monimuotoisuusalueiksi, jotka turvaavat ruovikosta ja matalista ranta-alueista riippuvaisten lajien elinoloja. Suunnitelmassa esitetään myös erilaisia rahoitusmahdollisuuksia luonnon- ja maisemanhoitoon. Koska kyse on yleissuunnitelmasta jossa esitetään mahdollisia hoitokohteita, on hoitosuosituksen noudattaminen täysin vapaaehtoista.</p> <p>Petolahden jokisuiston maiseman- ja luonnonhoidon yleissuunnitelma on toteutettu osana maakuntarajat ylittävää Härkää sarvista -hanketta, jonka tavoite on ollut edistää luonnon- ja maisemanhoitoa laidunnuksen avulla. Härkää Sarvista -hanketta rahoitti Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto sekä Keski-Suomen, Pirkanmaan, Etelä-Savon ja Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Hankkeen toiminta-aika oli 1.6.2009 - 30.9.2012.</p>				
Asiasanat (YSA:n mukaan) Petolahden jokisuisto, Natura 2000, maisemanhoito, luonnonhoito, luontoarvot, hoito, laiduntaminen				
ISBN (painettu)	ISBN (PDF)	ISSN-L	ISSN (painettu)	ISSN (verkkopainettu)
	978-952-257-648-4	2242-2846	22-	2242-2854
www	URN		Kieli	Sivumäärä
www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi	URN:ISBN:978-952-257-648-4		Ruotsi	35
Julkaisun myynti/jakaja Julkaisu on saatavana ainoastaan verkossa				

PRESENTATIONSBLAD				
Publikationens serie och nummer Rapporter 106/2012				
Ansvarsområde Miljö och naturresurser				
Författare Toni Etholén Jaana Höglund		Publiceringsdatum Oktober 2012		
		Utgivare Förläggare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten		
		Projektets finansör uppdragsgivare Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling Närings-, trafik- och miljöcentralen		
Publikationens titel Översiktsplan för landskaps- och naturvård vid Petalax åmynning				
<p>Sammandrag</p> <p>Natura 2000-området Petalax åmynning (FI0800054) ligger vid Bottniska vikens kust i Petalax ås mynningsområde i Malax kommun, ca trettio kilometer sydväst om Vasa stad. Till Naturaområdet hör också Öfjärden som ligger ungefär tre kilometer nordost om åmynningen och som består av en flada och en liten glosjö som håller på att växa igen. Hela Natura området utgör 543 ha, varav ungefär 350 ha är land- och 193 ha är vattenområde. Åmynningsområdet är speciellt betydande för häckande och flyttande fåglar, de vidsträckta och grunda stränderna har, speciellt före vassens utbredning, erbjudit rikligt med föda. Även en stor del av området hör till det nationella fågelskyddsprogrammet. Som en följd av kraftig igenväxning av de tidigare lågväxta havssträndängarna är naturvärdena hotade i stora delar av åmynningsområdet.</p> <p>Petalax åmynning har redan på 1700-talet använts som betesmark och gamla fåbodsplatser kan ännu skönjas i terrängen. Det traditionella skärgårdsbetet har fortgått ända till 1960-talet.</p> <p>Målsättningen med översiktsplanen är att utarbeta förslag på restaurerings- och skötselåtgärder för naturtyper vars naturliga tillstånd försämrats eller som annars behöver skötsel samt för livsmiljöer för arter som blivit sällsynta. I delar av området har betesdriften redan återupptagits, ca 50 ha betas nu av högländskor (Highland cattle) och skötseln finansieras med hjälp av jordbrukets miljöspecialstöd.</p> <p>I planen ges förslag på vilka delar av området som borde skötas för att naturvärdena i området skall bevaras. Planen kartlägger de nuvarande skötselområdena och föreslår även nya områden för betesskötsel. Delar av området föreslås bevaras som mångfaldsområde för att bevara även de arter som gynnas av vassbetäckta och vattensjuka områden. Planen presenterar även olika finansieringsmöjligheter för natur- och landskapsskötseln. Eftersom det är fråga om en översiktsplan där potentiella skötselobjekt presenteras, är det helt frivilligt att följa skötselrekommendationerna.</p> <p>Översiktsplanen för landskaps- och naturvård vid Petalax åmynning har uppgjorts inom det landskapsöverskridande projektet Härkäa sarvista vars målsättning är att främja natur- och landskapsvård genom ökad betesdrift. Härkäa Sarvista projektet finansieras av EU:s jordbruksfond samt närings-, trafik-, och miljöcentralerna i Mellersta Finland, Birkaland, Södra Savolax och Södra Österbotten. Verksamhetstiden för projektet är 1.6.2009 - 30.9.2012.</p>				
Nyckelord (enligt Allärs) Petalax åmynning, Natura 2000, landskapsvård, naturvård, naturvärden, skötsel, betesdrift				
ISBN (tryckt) 978-952-257	ISBN (PDF) 978-952-257-648-4	ISSN-L 2242-2846	ISSN (tryckt) 22 -	ISSN (webbpublikation) 2242-2854
WWW www.ely-centralen.fi/publikationer www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-257-648-4		Språk Svenska
				Sidantal 35
Beställningar Publikationen finns endast på webben				

Natura 2000-området Petalax åmynning (FI0800054) ligger vid Bottniska vikens kust i Petalax ås mynningsområde i Malax kommun, ca trettio kilometer sydväst om Vasa stad. Till Naturaområdet hör också Öfjärden som ligger ungefär tre kilometer nordost om åmynningen och som består av en flada och en liten glosjö som håller på att växa igen. Hela Natura området utgör 543 ha, varav ungefär 350 ha är land- och 193 ha är vattenområde. Åmynningsområdet är speciellt betydande för häckande och flyttande fåglar, de vidsträckta och grunda stränderna har, speciellt före vassens utbredning, erbjudit rikligt med föda. Även en stor del av området hör till det nationella fågelskyddsprogrammet. Som en följd av kraftig igenväxning av de tidigare lågväxta havsstrandängarna är naturvärdena hotade i stora delar av åmynningsområdet.

Målsättningen med översiktsplanen är att utarbeta förslag på restaurerings- och skötselåtgärder för naturtyper vars naturliga tillstånd försämrats eller som annars behöver skötsel samt för livsmiljöer för arter som blivit sällsynta. I delar av området har betesdriften redan återupptagits, ca 50 ha betas nu av högländskor (Highland cattle) och skötseln finansieras med hjälp av jordbrukets miljöspecialstöd.

RAPPORTER 106 | 2012
ÖVERSIKTSPLAN FÖR LANDSKAPS- OCH NATURVÅRD VID PETALAX ÅMYNNING

Närings-, trafik- och miljöcentralen i Södra Österbotten

ISBN 978-952-257-648-4 (PDF)

ISSN 2242-2846

ISSN 2242-2854 (webbpublikation)

URN:ISBN:978-952-257-648-4

www.ely-centralen.fi/publikationer | www.doria.fi/ely-keskus

Europeiska jordbruketsfondens för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden